

Tulevaisuuden

Teljä

LEADER

Karhuseutu

Alueellinen
kehittämisstrategia
ja hakijan opas

Sisällysluettelo

Kehittämisstrategia

- 2 Johdanto
- 4 Strategian valmisteluprosessi
- 5 Toiminta-alueen kuvaus ja nykytila
- 8 Kehittämistarpeiden määrittely
- 10 Kehittämisen strategiset painopistealueet
- 16 Rahoitussuunnitelma
- 17 Toimeenpanon kuvaus
- 20 Seuranta ja arviointi

Hanke-esimerkit

- 22 Aloittelijalle sopiva frisbeegolfrata Hiittenharjun rinnalle
- 23 Taattolan uusi näyttelyhalli täyttyy maatalouden historiasta
- 24 Lasten liikennepuisto valmistuu Kokemäelle
- 25 Monipuolinen frisbeegolfrata valmistuu Kokemäen Risteelle
- 26 Nakkilan Verstaasta on kasvanut upea juhla- ja tapahtumakeskus
- 27 Vanhemmuusmatka loi perhe- ja synnytysohjelmien verkko
- 28 Uusi mehupuristin nostaa omenahutuotantoa Anttilan tilalla
- 29 Sydänneuvola ennaltaehkäisee sydän- ja verisuonitauteja ja on sairastuneiden tukena

- 30 Huoltovarmuus: Vesiosuuskunta toimittaa hyvänlaatuista talousvettä Järvikylän asukkaille
- 31 Noormarkun VPK on kehittäjämielien kehto – Leirikosken aurinkovoimala pudottaa sähkölaskua
- 32 Kylätalon ylläpitokustannukset kuriin maalämpöhankkeella

Hakijan opas

- 33 Hanketuot
- 34 Yritystuet
- 34 Valintakriteerit
- 35 Viisi askelta ideasta hankkeeksi
- 36 Yhteystiedot

Johdanto

Karhuseudun Tulevaisuuden Teljä -strategian avulla edistetään asukkaiden hyvinvointia, lisätään pitovoimaa ja elinvoimaa sekä mahdollistetaan hyvä elämä alueella. Hyvä elämä rakentuu monipuolisista vapaa-ajanviettomahdollisuuksista ja uusiakin kokemuksia tarjoavista elämyksistä, mahdollisuudesta tehdä työtä ja yrittää sekä yhteisöllisyydestä ja muiden kohtaamisesta. Niin elinvoimaa luovan yritystoiminnan kuin paikallisten palveluiden saavutettavuudenkin kannalta keskeistä on älykäs ja uudistuva tekeminen sekä osaamisen lisääminen kestävästä lähtökohdista.

Tulevaisuuden Teljä -strategia kunnioittaa Suomessa kaksikymmentäviisi vuotta täyttävän Leader-toiminnan perintöä ja arvoja, ja sitä toteutetaan Leader-periaatteita noudattaen. Toimintatavat ja -mallit uudistuvat ja monipuolistuvat vastaamaan 2020-luvun ihmisen ja aluekehityksen tarpeita. Strategialla on neljä kehittämisen painopistettä: *Harrastukset ja vapaa-aika* tavoittelee pitovoimaa vapaa-ajan palveluista, hyvinvointia elämyksistä ja yhteisöllisyyttä harrastuksista. *Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot* mahdollistaa yrittämistä, lisää työllisyyttä ja tukee toiminnan uudistamista älykkäästi, vastuullisesti ja yhteisöjä rakentavasti.

Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutu- ja maaseutuasumisen turvaaminen parantaa saavutettavuutta ja tuo älykkäät ratkaisut osaksi paikallisyhteisöjen toimintaa. *Ympäristö ja energia* tukee kestävämmän tulevaisuuden rakentamista uusiutuvan energian, planeettarisia rajoja huomioivien innovaatioiden, yhteisölähtöisten luonto- ja ilmastotoimien sekä ekosivistyksen lisäämisen keinoin.

Strategia on laadittu alueellisista lähtökohdista alueen asukkaiden ja eri toimijoiden isot sekä pienet tarpeet, alueen erityispiirteet ja omaleimaisuus huomioon ottaen. Strategia ohjaa Leader Karhuseudun kaikkia Leader-toimintaa ja aluekehittä-

tämistä: toimintaa, neuvontaa ja rahoitusta. Yhteistyökumppaneille, hanketoteuttajille ja muille alueen toimijoille kehittämissuunnitelma on tiivistys paikallisen kehittämisen tahtotilasta selkeästi ja jäsenmukaisesti niin, että he voivat löytää oman paikkansa sen toteuttamisessa.

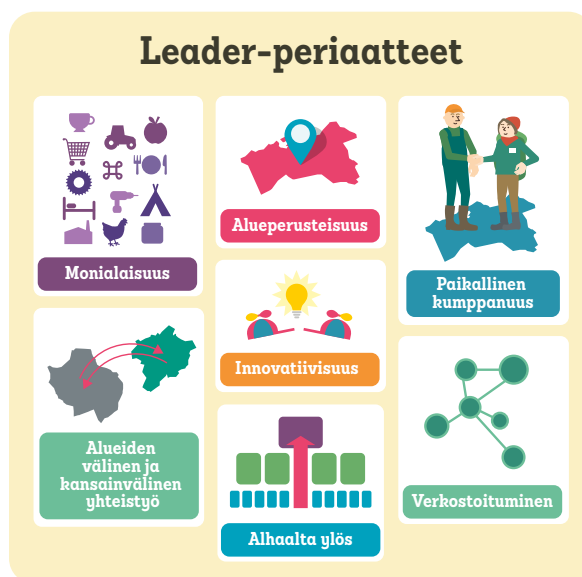
Karhuseudun toiminta on alueen ihmisten tarpeista lähtevää ja hyvinvoinnin lisäämiseen pyrkivää. Alue on tiivis, yhtenäinen ja useiden erilaisten paikallisyhteisöjen muodostama kokonaisuus. Väestötiheys ja yhdyskuntarakenne tukevat asukkaiden aktiivista liikkumista eri kuntien välillä ja koko alueella muun muassa töiden, palvelujen ja

harrastusten myötä. Tämä luo edellytykset myös vaikuttavampaan kehittämistointintaan. Paikallisyhteisöjen ja maaseudun asukkaiden tarpeet lähtevät paikallisista, oman elämän piirissä nousevista tarpeista. Leader-toiminta mahdollistaa omaehtoista kehittämistä ja toimeen tarttumista niissä asioissa, joihin esimerkiksi kuntien tai muiden julkisten toimijoiden taholta ei voida vastata.

Leader-toiminta on vuosien aikana muodostunut tärkeäksi tavaksi ja ratkaisuksi järjestää paikallislähtöistä alueellista kehittämistyötä Karhuseudun alueella. Paikallisia tarpeita korostavien kehittämisideoiden toteuttamiseen tarvitaan ohjausta, sillä maaseutualueen asukkaat, yhdistykset ja yrittäjät ovat usein yksin ideoidensa kanssa. Haluamme jatkossakin olla taho, joka auttaa, yhdistää, innostaa, mahdollistaa ja tukee matalalla kynnyksellä alueen eri toimijoita ja ideoita. Karhuseutu on yhdistyksille ja muille paikallisyhteisöille, asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille, kunnille, oppilaitoksille ja muille kehittämisasiantuntijoille sekä yrittäjille tuttu, helposti lähestyttävä ja turvallinen kumppani, jonka kanssa yhteistyö on hedelmällistä ja ideoita on helppo lähteä edistämään. Yhdistystoimijoiden kanssa yhdessä kehitämme ideoista vaikuttavia hankkeita ja samalla tuemme toiminnan laadukkuutta ja jatkuvuutta. Yritystoimijoiden yhteydennotot Karhuseutuun ovat viime vuosina lisääntyneet ja innostava toimintatapamme on yrittäjien keskuudessa koettu tärkeäksi voimavaraksi. Leader-rahoituksen myöntämisen lisäksi Karhuseutu voi tukea yhdistys- että elinkeinotoimintaa asiantuntevana keskustelukumppanina, kehitysideoiden jalostajana sekä rohkaisemalla uskomaan omaan tekemiseen. Jos emme voi syystä tai toisesta itse auttaa edistämään kehittämisideaa, voimme löytää verkostojemme avulla tahon, joka voi. Tärkeä tehtävämme on myös maaseutualueiden ihmisten tuloksi tulemisen edistäminen eri yhteyksissä.

Vuosien aikana yhä tärkeämmäksi onkin noussut Leader-ryhmän rooli paikallisyhteisöjen ja muiden toimijoiden verkottajana ja hyvien käytänteiden vaihdon alustana. Leader Karhuseutu haluaa olla toimija, joka kerää, jalostaa ja auttaa toteuttamaan

paikallisyhteisöjen kehittämisideoita vaikuttavuutta lisäten. Leader-työ on ennen kaikkea yhteistyötä ja verkostojen kanssa toimimista. Tulevaisuuden Teljä -strategia korostaa yhteistyötä ja toisilta oppimista, sillä yhteistyössä saadaan aikaiseksi parempia hankkeita sekä vaikuttavampaa aluekehitystyötä. Karhuseudun ymmärrys alueen luonteesta tukee alueen toimijoille tarjottavaa ohjausta ja neuvontaa, sekä uusien verkostojen luontia ja yhteistyön lisäämistä. Verkostoitumista tehdään alueellisesti osallistumalla eri tahojen toimintaan ja tilaisuuksiin sekä jatkuvalla vuorovaikutuksen kehittämisellä. Laajemmin ja kansainvälisesti verkostoidumme mm.

järjestämällä opinto- ja tutustumismatkoja kotimaassa ja ulkomaille. Verkostojen kautta opimme myös itse.

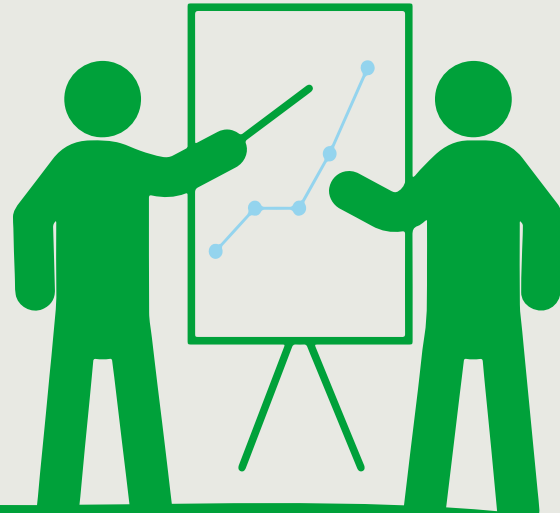
Toiminnan jatkuva uudistaminen kuuluu vahvasti Leader Karhuseudun toimintatapaan. Uudenlaisten toimintamallien etsiminen ja edistäminen sekä kokeilukulttuuri on luontaista omassa toiminnassamme ja kannustamme tähän myös hanketoteuttajia ja muita Leader-toimijoita sekä yhteistyökumppaneitamme. Esimerkkinä tästä on alueen erityispiirteistä ja suhteellisen tiiviisti keskittyneestä väestöstä kumpuava vaikuttavuuspyrammalli, joka tulee uudella kaudella olemaan tärkeä työkalu hankkeiden arvioinnissa ja rahoittamisessa. Vaikuttavuuspyram ja sen laajuus auttavat arvioimaan jokaisen hankkeen kohdalla, kuinka laajalle alueelle hanke tuottaa hyötyä ja hyvinvointia; esimerkiksi

kuinka monen alueen asukkaiden saavutettavissa hankkeen tulokset ovat. Vaikuttavuuspyrammallia on tarkoitus kehittää, kun CAP-suunnitelman toimenpiteet tarkentuvat.

Maaseudun kehittämisen lisäksi Karhuseutu on jo usean vuoden ajan toiminut sosiaalisen kehittämisen (ent. Kaupunki-Leader) parissa. Sosiaalinen kehittäminen keskittyy erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja taloudellisesti haastavassa asemassa olevien henkilöiden aseman parantamiseen. Sen pohjana on kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, jota Karhuseutu toteutti ensimmäisen kerran Porin kaupunkialueelle 2015-2017 suunnatussa ESR-hankkeessa. Tämän jälkeen on toteutettu kolme erillistä hanketta, joita on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto ja STEA. Vuonna 2022 käynnissä olevaa ESR-rahoitteista Kokemuksella Duuniin -hanketta toteutetaan koko Porin kaupungin alueella keskittyen ydinkeskustaan, ja STEA-rahoitteista Fyffee!-hanketta toteutetaan kaikissa Karhuseudun alueen kunnissa. Ensin kaupunkialueelle keskittynyttä sosiaalista kehittämistä on nyt lähdetty laajentamaan myös maaseutualueille. Sosiaalinen kehittäminen Karhuseudulla on strateginen valinta alueen asukkaiden hyvinvoinnin, työ- ja toimintakyvyn sekä osallisuuden edistämiseksi ja alueen toimintakyvyn ja elinvoimaisuuden tukemiseksi.

Osa Karhuseudun alueesta on ollut jo pitkään osa kalatalousryhmää, ja vuodesta 2022 lähtien koko Karhuseudun alue kuuluu Lännen Kalaleaderiin. Lännen Kalaleader ylläpitää ja kehittää elinkeinokalataloutta toiminta-alueensa 19 kunnassa edistämällä alan olosuhteita, menetelmiä ja tekniikoita rahoittamalla kehittämishankkeita ja investointeja. Lännen Kalaleaderin Älykäs, ketterä, sininen 2021-2027 -strategian rahoitus tulee EMKR-ohjelmasta.

Karhuseutu haluaa olla vaikuttava, yleishyödyllinen sekä alueen asukkaiden elämänlaatua edistävä toimija alueellaan. Tämän vuoksi Karhuseutu pyrkii jatkuvasti etsimään muitakin uusia rahoituskanavia, joilla edistetään Tulevaisuuden Teljä -strategian mukaisia tavoitteita.

Strategian valmisteluprosessi

Karhuseutu ry on osallistanut alueen ihmisiä mukaan tulevaisuustyöhön aktiivisesti koko ohjelmakauden 2014-2020 ja siirtymäkauden 2021-2022 ajan. Hanketoimijoiden kanssa käydään hankkeen hakuvaiheessa keskustelua, jossa nykytarpeiden ja tavoitteiden ohella ohjataan hakijaa pohtimaan tulevaisuutta ja hankkeen pitempiaikaisia vaikutuksia. Näiden keskustelujen kautta on saatu tärkeää informaatiota esimerkiksi alueen vahvuuksista ja heikkouksista, joiden kautta kehittämistarpeita nousee esiin.

Ennen pandemiaa Karhuseutu on pitänyt omia rahoitus- ja hankeinfoja, osallistunut aktiivisesti kuntien ja muiden toimijoiden yhdistysiltoihin, yrittäjäkoulutuksiin, info-kiertueille, messuille ja muihin tapahtumiin sekä järjestänyt itse monenlaisia tapahtumia osana toimintaa. Näiden tilaisuuksien synnyttämät kohtaamiset ovat tuoneet arvokasta tietoa alueen kehittämistarpeista. Strategiatyöhön ja uuden paikallisen kehittämisohjelman laatimiseen liittyvä alueen toimijoiden osallistaminen on alkanut syksyllä 2018 toteutetun Satakunnan Leader-ryhmien, ELY-keskuksen ja muiden maaseudun kehittämistahojen yhteisellä Meidän Satakunta -roadshowlla. Ihmisten kohtaaminen arkisissa paikoissa, kuten kauppojen pihilla, koettiin tärkeäksi

ja Karhuseutu päätyikin toteuttamaan vielä oman Lentävä Leadermatto -kiertueen, joka vei nimenomaan alueen kyliin ja niiden kohtaamispaikkoihin, kuten kyläkaupoille tai laavuille.

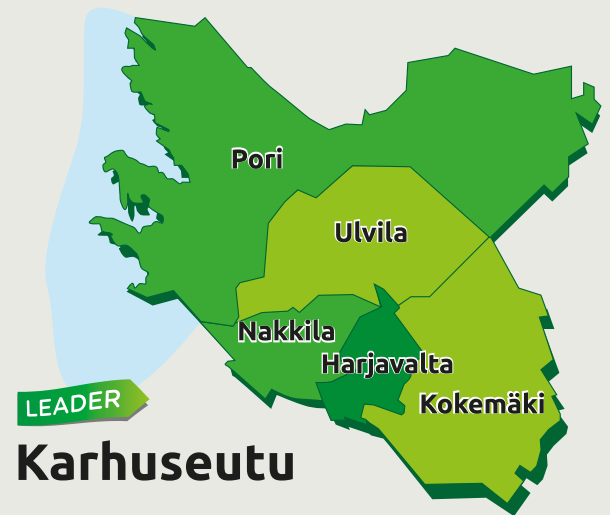
Ensimmäisen vaiheen haun valmistelussa keväällä 2021 toteutettiin kysely, jonka avulla alueen toimijoilta kerättiin tietoa heidän tärkeimmiksi kokemistaan kehittämisteemoista. Samalla kartoitettiin, millaisena alueen ihmiset näkevät tulevaisuuden. Toinen kaikille alueen ihmisille suunnattu kysely toteutettiin keväällä 2022. Toisen vaiheen kyselyllä kartoitettiin konkreettisia kehittämiskohteita ja -keinoja kysymällä suoraan, mihin rahoitusta tulisi alueella suunnata. Molempien kyselyiden kohderyhmä olivat yksittäiset asukkaat, yrittäjät, yhdistysaktiivit ja muut paikalliset toimijat. Kyselyiden kautta saatiin arvokasta tietoa alueen ihmisten kokemuksista ja ajatuksista tulevaisuuteen liittyen, sekä jo hyvin jäsenytyneitä kehittämistarpeita sekä pohdittuja keinoja puuttua niihin.

Alkuvuoden 2022 aikana järjestettyjen omien tilaisuuksien, kuten rahoitusinfojen yhteydessä sekä muiden tahojen järjestämissä tilaisuuksissa, on kerätty alueen toimijoiden näkemyksiä kehittämistarpeista. Karhuseudun roolin ja toiminnan kehittämistarpeiden määrittelyssä on hyö-

dynnetty myös hanketoimijoilta ja verkostokumppaneilta saatua palautetta. Alueen kuvauksen lisäksi osallistavan valmistelun tuloksia on käytetty kehittämistarpeiden tunnistamisessa ja kehittämisen painopisteiden valinnassa.

Karhuseutu ry:n hallitus on tuonut strategiaproessiin arvokkaan paikallistunteumuksensa ja jäsenten monipuolisen osaamisen. Leader-hallituksen strategiapäivät ovat olleet koko ohjelmakauden ajan tärkeä osa Karhuseudun toimintaa. Uuden strategian valmisteluun liittyen on järjestetty säännöllisesti työpajoja, joissa alueelta esiin nousseet teemat ovat jäsenytyneet. Strategian kirjoitusprosessista on vastannut henkilökunta toiminnanjohtajan johdolla.

Strategiatyössä saadut signaalit ja esiin nousseet ajatukset tulevaisuudesta ovat vahvasti aikaan sidottuja. Ennen pandemiaa ja Ukrainan sodan syttymistä maailma näytti erilaiselta kuin nyt. Yhdessä Karhuseudun hallituksen ja sidosryhmien kanssa on rakennettu strategia, joka on ketterä ja mukautuva. Ohjelmaa ei voi rakentaa liian tiukasti vastaamaan vain nykyisiin tarpeisiin, vaan sen on mahdollistettava reagointi yllättäviinkin tilanteisiin ja ilmiöihin.

Toiminta-alueen kuvaus ja nykytila

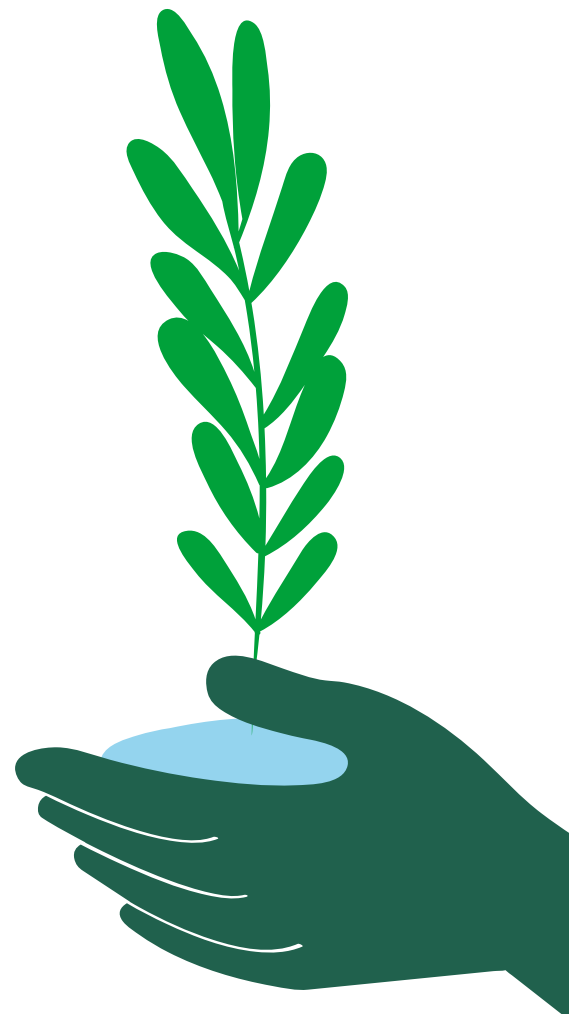
Karhuseudun toiminta-alueeseen kuuluvat Harjavallan, Kokemäen, Porin ja Ulvilan kaupungit sekä Nakkilan kunta. Alueella asui vuoden 2021 lopussa 115 071 henkeä. Ohjelmakaudelle 2023-2027 maakuntakeskus Porin sisempi ja ulompi kaupunkialue, jossa asuu 61 399 henkeä, on rajattu ELY-Leader-sopimuksella pois maaseudun kehittämisrahaston tukien piiristä. Näin Leader Karhuseudun ja maaseuturahaston tukikelpoisen alueen väestö on 53 675 asukasta vuoden 2021 asukaslukuilla tarkasteltuna. Edellisen ohjelmakauden aikana Luvian kunta liittyi Eurajokeen. Koko Eurajoen alue siirtyi vuonna 2023 kokonaisuudessa osaksi Leader Pyhäjärvisuudun aluetta, jolloin Luvia ei kuulu enää Karhuseudun alueeseen.

Karhuseudun aluetta maantieteellisesti hallitsee kaikkien alueen kuntien läpi virtaava Kokemäenjoki ja sen muodostama Kokemäenjokilaakso. Alueen itä- ja pohjoisosia hallitsevat laajat metsä- ja suoalueet sekä taajamien läheisyyteen sijoittuvat maanviljelysalueet. Merkittävimmät vesistöjä alueella Kokemäenjoen lisäksi ovat Sääksjärvi, Karhijärvi, Joutsijärvi, Palusjärvi, Poosjärvi sekä Porin laaja saaristo. Alueen asutus on merkittävältä osalta keskittynyt Kokemäenjokilaakson nauhamaiseen taajama-alueeseen, joka alkaa Ko-

kemäeltä ja ulottuu Meri-Poriin asti. Muita asutuskeskuksia ja taajamia Karhuseudun alueella ovat Noormarkku, Lavia, Kullaa, Ahlainen ja Kauvatsa, jotka ovat entisiä kuntakeskuksia. Porin keskustaa lukuun ottamatta Karhuseudun alueella korostuu (tiiviisti asuttujen kaupunkikeskusten sijaan) alueen kaupunkeihin ja kuntiin kytkeytyvä maaseutumainen taajamarakenne sekä intensiivisen maankäytön ja monipuolisen elinkeinorakenteen maaseutu.

Alueen tärkeimpiä liikenneyhteyksiä ovat valtatie-8, valtatie-11, valtatie-2 ja Tampere-Pori-junarata. Valtatie-8 kulkee alueella Porin läpi pohjois-eteläsuunnassa, valtatie-11 alueen läpi Porista Tampereelle ja valtatie-2 kaikkien alueen kuntien läpi itä-länsisuunnassa. Tampere-Pori-junarata kulkee myös läpi kaikkien alueen kuntien päättyen Porin satamaan. Porin satama lukeutuu rahtimäärällisesti Suomen kymmenen suurimman sataman joukkoon ja toimii tärkeänä liikenneyhteytenä alueen teollisuudelle.

Karhuseudun alueen koulutustarjonta on monipuolinen ja laaja. Alueen jokaisessa kunnassa toimii vähintään yksi lukio. Toisen asteen ammatillista koulutusta tarjoavat Sataedu, WinNova ja SASKY, joista Sataedulla on toimipaikat Kokemäellä, Nakkilassa ja Ulvilassa, WinNovalla Porissa

Taulukko 1: Väestön jakaantuminen Karhuseudun alueella kaupunki-maaseutu -luokituksen luokkiin

	2010	2019	Osuus väestöstä 2019	Osuus väestöstä 2019	Muutos 2010-2019
	Koko alue			Tukialue	Koko alue
Sisempi kaupunkialue	33859	33973	29,50 %		<1%
Ulompi kaupunkialue	35946	36092	31,40 %	16,20 %	<1%
Kaupungin kehysalue	37022	34064	30 %	63,6 %	-8 %
Kaupungin läheinen maaseutu	3776	3366	3 %	6,3 %	-10,90 %
Ydinmaaseutu	7793	6975	6 %	13 %	-10,50 %
Harvaan asuttu maaseutu	533	476	<1%	0,9 %	-10,70 %
Yhteensä	118929	114946	100 %	100 %	

ja Ulvilan Kullaalla sekä SASKYllä Kokemäellä. Kolmannen asteen koulutusmahdollisuuksia tarjoavat SAMK Porissa sekä useat eri yliopistot Porin yliopistokeskuksessa. Lisäksi on mahdollista saada esim. musiikin opetusta Palmgren-konservatoriossa ja Huittisten musiikkiopistossa.

Karhuseudun kaunis luonto ja monipuoliset vapaa-ajanviettomahdollisuudet tarjoavat nähtävää ja koettavaa kaikille. Karhuseudun alueella sijaitsee kaksi kansallispuistoa, Selkämeren kansallispuisto Porin rannikolla ja Puurijärvi-Isosuo kansallispuisto alueen itäosassa Kokemäellä. Alueella oli vuonna 2020 yhteensä 6905 kesämökkiä, joista 5 141 sijaitsi Porissa ja 1 245 Kokemäellä. Tärkeimpiä matkailukohteita alueella ovat mm. Yyteri ja Porin saaristo kokonaisuudessaan sekä Leineperin ruukkialue Ulvilassa ja Ahlströmin ruukkialue Noormarkussa. Alueelle matkailijoita tuovat myös monet eri tapahtumat, joista suurimpana pysyvänä tapahtumana on mainittava Pori Jazz. Vuosittain alueella on myös paljon erilaisia vaihtuvia valtakunnallisia tapahtumia.

Väestönkehitys Karhuseudun alueen kunnissa on ollut pitkällä aikavälillä laskeva. Vuodesta 2012 vuoteen 2021 asukasmäärä

on vähentynyt koko alueella 4 726 henkeä eli 3,95 %. Tukikelpoisella alueella asukasmäärä on vähentynyt samalla aikavälillä 3 469 henkeä eli 6,10 %. Kaupunki-maaseutu-luokituksella tarkasteltuna Karhuseudun alueella kaikkien aluetyyppien väestö on laskenut vuodesta 2010 lähtien ottamatta huomioon sisemmän ja ulomman kaupun-

“Teljä oli perimätiedon mukaan alunperin Kokemäellä sijainnut rautakautinen tarunhohtoinen ja myyttinen muinaiskaupunki sekä kaupapaikka, joka joen madalluttua, maankohoamisen myötä, siirtyi vähitellen länteen Kokemäenjokilaaksoa myötäillen, sijaiten ajoittain jokaisessa Karhuseudun alueen kunnassa.”

kialueen väestöä, joka on pysynyt samansuuruisena. Karhuseudun alueella harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus väestöstä on pieni, eikä siinä ole tapahtunut yhtä merkittävää muutosta kuin koko maan tasolla. Sen sijaan Karhuseudun alueen tiilastossa näkyy Kokemäenjokilaakson kuntien ja kaupunkien laskeva väestökehitys ja sen myötä kaupungin kehysalueen väestösuuden pieneneminen. Karhuseudun

erityispiirteensä alueluokituksessa maan muihin alueisiin verratessa on Kokemäen-jokilaakson nauhamainen taajamarakenne, jonka johdosta kaupungin kehysalueen luokka korostuu Karhuseudun aluerakenteessa.

Luonnollinen väestönmuutos on ollut pitkään laskeva, eli kuolleiden määrä on ollut syntyneiden määrää suurempi. Yleinen trendi on kohti suurempaa luonnollisen väestönmuutoksen tappiota. Maan sisäinen kuntien välinen nettomuutto on myös ollut Karhuseudun kuntien osalta negatiivinen. Kun tarkastellaan yleisesti kuntien välisen muuttoliikkeen jakautumista eri ikäryhmiin, voidaan todeta että erityisesti 15–30 -vuotiaiden ikäluokkien lähtömuuton vuoksi Karhuseutu on muuttotappioaluetta. Lasten sekä

yli 35-vuotiaiden osalta muuttoliike on yleisesti Satakunnan maakunnan kunnissa kokonaisuudessaan hieman positiivinen ja viimeisin luku vuodelta 2020 osoittaa vähäisempää muuttotappiota Satakunnassa, mikä ainakin joiltain osin selittyy koronaviruspandemian vaikutuksesta muuttoliikkeen. Maahanmuuton osalta trendi on ollut Satakunnan maakunnassa ja Karhuseudun alueella positiivinen.

Taulukko 2: Väestö ja elinkeinot Karhuseudun alueella kunnittain

	Harjavalta	Kokemäki	Nakkila	Pori	Ulvila	Karhuseutu ka.	Koko Suomi
Väkiluku 2021	6785	6951	5169	83482	12699		
Väkiluvun muutos 2010-2021	755(-10%)	1036(-13%)	619(-10,7%)	1544(-1,8%)	907 (-6,7%)	-8,44 %	
Väestöllinen huoltosuhde 2021	84,5	78,1	79	67,8	76,9	77,26	65,2
Elinkeinorakenne 2019 alkutuotanto	1,10 %	7,40 %	5 %	1,40 %	3,40 %	3,66 %	3,30 %
Elinkeinorakenne 2019 jalostus	43,30 %	26,70 %	36,90 %	20,30 %	38,40 %	33,12 %	30,20 %
Elinkeinorakenne 2019 palvelut	54,80 %	64 %	55,80 %	77 %	56,30 %	61,58 %	66,50 %
Työpaikkaomavaraisuus 2019	146,50 %	86,70 %	73,80 %	103,50 %	74,60 %	97,02 %	
Työttömyysaste 4/2022	9,10 %	8 %	6,70 %	10,20 %	7,10 %	8,22 %	9,10 %
Yritysten määrä 2021	407	595	415	5749	946		

Karhuseudun etuina ovat heikkenevästä väestökehityksestä huolimatta yhä suhteellisen suuri väestötiheys ja taajama-asuminen, jonka on todettu lisäävän työn tuottavuutta ja siten talouskasvua mm. tiheämpien verkostojen kautta. Karhuseudun koko alueen väestötiheys oli vuonna 2021 46,31 as./km² ja tukikelpoisen maa-seutualueen väestötiheys 21,60 as./km² (vrt. koko Suomi 18,2, v. 2020).

Karhuseudun alueen elinkeinorakenne on monipuolinen ja kuntakohtaisia eroja elinkeinorakenteessa selittävät osittain historialliset tekijät, kuntaliitokset, aluetytologia ja tietynlaisen elinkeinotoiminnan keskittyminen eri kuntiin. Porin seutukunnassa, johon kaikki viisi Karhuseudun kuntaa kuuluvat, on Suomen kymmenenneksi monipuolisin teollisuuden rakenne. Porin seutukunnan selvinä vahvuuksina ovat metallien jalostus, kone- ja laitevalmistus, automaatio ja robotiikka sekä kemianteollisuus. Harjavallassa, Ulvilassa ja Nakkilassa teollisuuden ja jalostuksen osuus on selvästi koko Suomen keskiarvoa korkeampi, kun taas tiheästi asutussa maakuntakeskuksessa Porissa palvelujen osuus korostuu. Satakunnassa yleisesti jalostuksen arvonlisäys henkeä kohden vuonna 2019 oli Suomen toiseksi korkein. Karhuseudun alueella on monipuolista alkutuotantoa, joka näkyy etenkin Kokemäellä ja Nakkilassa, koko Suomen keskiarvoja korkeampina

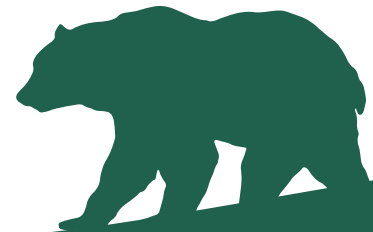
lukuina. Satakunnan ja Karhuseudun viennin ja teollisuuden osuus suhteessa väkilukuun on merkittävä, kun taas t&k-toiminnan menot henkeä kohti ovat pienet (vrt. Porin seutukunta 386 € ja maan keskiarvo 1215 €). Kaikkien alueen kuntien elinkeino- ja kehitysyhtiönä toimii Prizztech Oy.

Satakunnassa ja Karhuseudun alueella vihreän siirtymän ja kestävä kehityksen edistäminen ovat nousemassa yhä tärkeämmiksi teemoiksi. Satakunta on yksi EU:n Life-rahoitteisessa Canemure - Kohti hiilineutraaleja kuntia ja maakuntia -hankkeessa mukana olevasta kuudesta maakunnasta. Satakunnassa hankkeesta vastaa SAMK, ja myös Satakuntaliitolla on keväästä 2022 ollut ilmastokoordinaattori, joka tukee kuntien ilmastotyötä. Useissa Karhuseudun alueen kunnissa on tai on tekeillä omia ilmasto-, ympäristö- ja vihreän siirtymän ohjelmia ja strategioita. Ilmasto-, energia- ja kestävyysteemoissa tehdään enenevässä määrin alueellista kehittämissuhteita. Tahtotila edistää vastuullisuutta, ilmastopolitiikan tavoitteita, muuttuviin olosuhteisiin varautumista ja kestävä elämää on vahvistunut.

Osallistavan valmistelun kautta on korostunut asukkaiden huoli alueen palveluiden katoamisesta ja keskittymisestä kuntien keskustoihin. Väestön vanheneminen, väheneminen ja aktiivisten yhdistystoimijoiden väsyminen koetaan suureksi haasteeksi.

Asukkaiden kokemus osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa vaihtelee. Yhteisöllisyys nähdään tärkeänä ja alueen ihmiset kokevat, että alueella on vireitä ja aktiivisia kyliä sekä yhteisöllistä meininkiä. Yhteistyön puute eri toimijoiden välillä on haaste.

Erityisesti vapaa-ajanviettomahdollisuuksien kehittyminen ja saavutettavuus sekä yrittäjien tukeminen ja työn saannin varmistaminen koetaan tärkeiksi hyvän elämän mahdollistajiksi. Alueen ihmiset kokevat etenkin luonnon ja vesistöt tärkeinä ja virkistyskäytön mahdollistamista toivotaan yleisesti. Samassa yhteydessä myös ympäristön saastuminen ja huoli muuttuvista olosuhteista korostui osallistavan valmistelun kautta kerättyssä aineistossa. Houkuttelevuuden lisääminen koetaan tärkeäksi niin uusien asukkaiden kuin matkailijoiden saamiseksi alueelle. Nuorten ja lapsiperheiden houkuttelussa olennaiseksi koetaan palvelujen turvaaminen, turvallisuus ja edulliset asumiskustannukset. Julkisen liikenteen puute tiiviillä alueella edellyttää oman auton käyttämistä palveluiden saavuttamiseksi.

"Lienee vaikeata Suomesta löytää montakaan seutua, jossa niin pienelle alalle ja toisiinsa yhtyisivät niin monet tekijät muodostamaan yhtenäistä ja kaupunkikäsitettä suurempaa taloudellista aluetta. Historiallisesti Kokemäenjoenlaakso on maamme vanhinta asutusalueetta, se on nykyään harvinaisen tasapainoinen yhdistelmä maanviljelystä ja teollisuutta. Yhteensidottuina maantieteellisinä tekijöinä ovat Kokemäenjoki, sitä molemmin puolin kulkevat maantieyhteydet, jokilaaksoa seuraava yhtenäinen maanviljelysalue sekä kaiken tämän päätteenä satama-alue. Kun tähän lisätään suuret ja tuottoisat takavyöhykkeet nyt jo siedettävine kulkuyhteyksineen, on selvää, että edessämme on tyyppiesimerkki siitä, millä tavalla suomalainen asutus muodostaa kaupunkiyhdyskuntia suurempia tekijöitä ja korkeampia kehitysportaita."

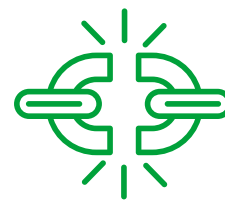
Alvar Aalto

Kokemäenjokilaakson aluesuunnitelma, 1943

Vahvuudet

- **Viihtyisä ja turvallinen ympäristö.** Alueen monipuolinen luonto vesistöineen tarjoaa runsaasti vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Alueella on turvallista asua, yrittää ja harrastaa monipuolisesti.
- **Monipuolinen elinkeinotoiminta.** Alueella on sekä isoja että pieniä yrityksiä. Alueen elinvoima ei ole yhden tai muutaman ison yrityksen varassa, vaan esimerkiksi kehittyvän teollisuuden ja automaatio-osaimisen palveluiden lisäksi alueella on runsaasti eri alojen yritystoimintaa ja työpaikkoja.
- **Lyhyet etäisyydet.** Karhuseudun alue muodostaa yhtenäisen työssäkäyntialueen sekä palvelujen kokonaisuuden. Ihmiset liikkuvat töiden ja harrastusten myötä alueen sisällä aktiivisesti.
- **Aktiiviset yhteisöt ja yhteisöllisyys.** Alueen väestötiheys mahdollistaa ihmisten vireän keskinäisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden rakentumisen, mikä näkyy mm. vapaa-ajanvieron mahdollisuuksina ja paikallisyhteisöjen vireänä toimintana.
- **Monipuoliset koulutusmahdollisuudet.** Alueella toimii useita eriasteisia oppilaitoksia (mm. Sataedu, WinNova, SASKY, SAMK, Porin yliopistokeskus, eri alojen opistot).

Heikkoudet

- **Väestön väheneminen ja huoltosuhteen heikentyminen.** Koko alue kärsii muuttotappiosta. Erityisesti 15-30 -vuotiaat muuttavat pois alueelta. Myös syntyvyys on kuolleisuutta alhaisempaa.
- **Työn rakennemuutos.** Tilastojen mukaan alueelle kohdistunut T&K-rahoitus on vientimäärään suhteutettuna pientä. Tämä aiheuttaa mm. työn kohtaanto-ongelmia. Alueella ei koeta olevan innostavia ja mielenkiintoisia työmahdollisuuksia.
- **Eri toimijoiden yhteistyömuodot kehittymättömiä ja potentiaali käyttämättä.** Yhdistysten ja eri toimijoiden välinen vuorovaikutus sekä yhteistyö on vähäistä. Tämän vuoksi ei synny uusia ja vaikuttavia toimintatapoja.
- **Harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien saavutettavuus ja korkea osallistumiskynnys.** Matalan kynnyksen harrastusmahdollisuudet ja monipuolinen harrastelu on alueella yhä vähäisempää. Etenkin luovien ja uusien alojen vapaa-ajanviettomahdollisuuksien tarjonta heikkoa. Erityisesti nuorten mielenkiinnosta ja ajasta kilpailee moni tekijä.
- **Tärkeimpien liikenneyhteyksien kehittäminen heikkoa.** Maantie- ja ratayhteydet ovat puutteellisia alueen ulkopuolelta tai ulkopuolelle kohdistuvan työssäkäynnin, elinkeinotoiminnan ja matkailun kehittämisen mahdollistamiseksi. Alueella julkisen liikenteen kehittymisnäkymät ovat huonot.

Mahdollisuudet

- **Työn tekemisen uudet muodot.** Erityisesti etätöön lisääntyminen ja ansaintamallien monimuotoistuminen edistävät monipaikkaisuutta ja mahdollistavat sijoittumisen alueelle työpaikan sijannista riippumatta. Samalla kasvukeskusten imuvoima heikkenee.
- **Lähipalvelujen suosion nousu.** Yleisen maailmantalteen ja epävarmojen tulevaisuudennäkymien johdosta paikalliset palvelut nostavat suosiotaan. Ihmiset käyttävät enemmän rahaa ja aikaa lähialueellaan, mistä hyötyvät erityisesti matkailu- ja palvelualat.
- **Liikenneyhteyksien kehittyminen.** Jo yksittäisilläkin liikenneyhteyksien kehittämistoimilla on potentiaalia koko alueen hyvinvoinnin ja elinvoiman edistämiseksi. Nopeat yhteydet kasvukeskuksiin ja takaisin alueelle toimivat pitovoimatekijöinä erityisesti työssäkäyvälle väestölle ja opiskelijoille. Työssäkäynti- ja opiskelualueiden laajeneminen edellyttää toimivia liikenneyhteyksiä.
- **Älykkäät palvelut ja yhdessäolo.** Tietoliikenneyhteyksien ja palveluiden kehittäminen mahdollistavat hyvän elämän maaseudun asukkaille. Alueen palveluiden saavutettavuus, liikkuvuus ja asukkaiden vuorovaikutus paranevat älykkäillä ratkaisuilla.
- **Vihreä siirtymä.** Ilmaston ja ympäristön muutosten lisäksi turvallisuustekijät pakottavat irtautumaan aiempaa nopeammin fossiilisista energialähteistä ja lisäävät kiinnostusta energiaomavaraisuuteen. Uudet energiantuotantoratkaisut, energian säästäminen ja uusiutuvien raaka-aineiden hyödyntäminen nähdään mahdollisuuksina niin yrityksissä, paikallisyhteisöissä kuin kotitalouksissa.
- **Kasvava ympäristö- ja ilmastotietoisuus.** Hyvinvoinnin ei enää koeta olevan riippuvainen materias- ta ja elämään haetaan merkityksellisyyttä mm. taitteen, kulttuurin, luonnon ja erilaisten aineettomien asioiden kautta. Ymmärrys planetaarisista rajoista ja luonnon merkityksestä ihmisen ja yhteiskuntien hyvinvoinnille lisää vastuunkantoa ympäristöstä ja ilmastosta. Arvonmuutos avaa mahdollisuuksia myös yhteiskäytölle, kiertotaloudelle ja resurssiviisaudelle.

Uhat

- **Jatkuva huoltosuhteen huononeminen ja väestökato.** Kaupungistumisen myötä tapahtuva väestön ja palvelujen liika keskittyminen lisäävät sosioekonomista eriarvoisuutta. Julkisen talouden heikkeneminen sekä työpaikkojen ja teollisuuden poistuminen alueelta heikentävät ihmisten toimeentuloa.
- **Globaalit ilmiöt seurauksineen.** Epävakaus kansakuntien suhteissa ja taloudessa sekä ilmastokriisi ja luontokato luovat vielä osin tuntemattomiakin uhkia terveydelle ja turvallisuudelle. Digitalisoituvaa maailmaa vaatii uudenlaisia keinoja huolehtia kyberturvallisuudesta.
- **Passivoituminen ja väsymys yhteiseen tekemiseen.** Yhdistystoimijoiden ikääntyminen, väsyminen ja väheneminen laskee valmiutta vapaaehtoistoimintaan. Uusia ihmisiä ei tule mukaan paikallisyhteisöjen toimintaan. Kiinnostus oman lähiympäristön kehittämiseen ja talkootyöhön vähenee. Henkilökohtaisen kanssakäymisen väheneminen ja individualismin korostuminen tehokkuusajattelun maailmassa, vähentävät yhdessä tekemistä ja kokemista, jolloin myös yksinäisyys lisääntyy ja syrjäytymisvaara kasvaa.
- **Yhteiskunnallisen perusvireen muutos.** Julkisen keskustelun kärjistyminen sekä vahvistuva vastakainasettelun ilmapiiri lisäävät ääriajattelua ja ihmisten ahdistuneisuutta. Samanmieliset löytävät toisensa entistä helpommin ja polarisoituminen vahvistuu myös arjen yhteisöissä. Informaatiohäyky yhdistettynä heikkenevään medialukutaitoon haastaa luottamusta demokratiaan, tieteeseen ja yhteiskuntaan. Byrokratian ja sääntelyn lisääntyminen halvaannuttaa kehitystyön ja heikentää osallisuutta.

Kehittämisen strategiset painopistealueet

Kehittämistarpeiden analyysin kautta strategian painopisteet on jaettu neljään painopistealueeseen. Niiden kautta tuetaan alueen vahvuuksia, kehitetään heikkouksia, edistetään mahdollisuuksien toteutumista sekä torjutaan ja minimoidaan uhkien toteutuminen. Kehittämisen strategiset painopistealueet ovat:

1. **Harrastukset ja vapaa-aika (30 %),**
2. **Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot (25 %),**
3. **Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen (25 %)**
4. **Ympäristö ja energia (20 %).**

Kaikkia kehittämisen painopistealueita läpileikkaaviksi teemoiksi muotoutuivat pitovoima ja hyvinvointi, elinvoima sekä vastuullisuus. Nämä Karhuseudun strategian läpileikkaavat teemat ohjaavat Leader-toimintaa niin, että kaikessa toiminnassamme - kehittämisessä, neuvonnassa ja rahoittamisessa - edistetään pitovoiman säilyttämistä ja lisäämistä sekä kasvatetaan hyvinvointia ja elinvoimaa alueella vastuullisesti ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla.

Pitovoiman ja hyvinvoinnin kehittäminen korostuvat painopistealueissa *Harrastukset ja vapaa-aika* sekä *Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen*.

Elinvoiman kasvattaminen mahdollistuu erityisesti painopistealueen "Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot" kautta. Vastuullisuus ja siihen liittyvät teemat näkyvät vahvimmin painopistealueessa "Ympäristö ja energia".

1. Harrastukset ja vapaa-aika 30 %

Palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien kehittäminen on tärkeää asuinviihtyvyyden takaamiseksi, uusien asukkaiden houkuttelemiseksi ja olemassa olevien sitouttamiseksi. Harrastusmahdollisuuksien edistäminen lisää kaikkien ihmisten hyvinvointia alueella.

Vapaa-ajan palveluiden merkitys ihmisten hyvinvoinnille välittyy ajankäytön tapoihin, osallistumisaktiivisuuteen ja palveluiden saavutettavuuteen vaikuttamalla. Monipuoliset ja laadukkaat vapaa-ajanvieron mahdollisuudet sekä palvelut lisäävät hyvinvointiin lisäksi yhteisöllisyyttä sekä eri-ikäisten ja eritaustaisten ihmisryhmien kohtaamista.

Painopisteen tavoitteena on mahdollistaa asukkaille virikkeitä tarjoava asuin- ja elinympäristö sekä mielekäs elämä, ja saada asukkaat osallistumaan ja vaikuttamaan aktiivisesti oman ja yhteisönsä hyvinvointiin.

Keskeisin voimavara on asukas ja paikallisyhteisö itse. Erityinen painoarvo annetaan lasten- ja nuorten harrastusmahdollisuuksien sekä kulttuurin ja elämysten kautta hyvinvointia ihmisille tuottavien kehittämistöimien tukemiseen ja edistämiseen.

Alueen muuttotappiot kohdistuvat erityisesti 15-30 -vuotiaisiin, joille laadukkaat ja saavutettavat vapaa-ajanvieron mahdollisuudet ovat tärkeitä pito- ja vetovoimatekijöitä alueella. Hyvät ja vireät lähipalvelut tekevät asuinympäristöstä kaikille miellyttävän, turvallisen ja houkuttelevan asua. Asumisen ja alueellisen sijoittumisen ei tulisi liikaa vaikuttaa siihen, haluavatko ihmiset asettua maaseutualueelle.

1.1 Pitovoimaa vapaa-ajan palveluista

Lähellä olevat vapaa-ajan palvelut lisäävät harrastustoiminnan saavutettavuutta ja ihmisten aktiivisuutta. Laadukkaat harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet ovat tärkeä tekijä ihmisten miettiessä sijoittumistaan ja asumistaan maaseutualueella. Arki koetaan yhä useammin kiireiseksi, mutta silti ihmiset haluavat harrastaa yhä enemmän järjestettyä vapaa-ajan toimintaa. Tuomalla uusia, vaikuttavia ja laadukkaita vapaa-ajan palveluita ja harrastamisen mahdollisuuksia ihmisten saavutettavaksi

parannetaan maaseudun asukkaiden hyvinvointia.

Vapaamuotoinen harrastustoiminta on tärkeä osa erityisesti lasten ja nuorten elämää. Elämän mielekkyyden ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää mahdollistaa myös matalan kynnyksen harrastelua. Ilman rakenteita ja sitoumuksia järjestettävän toiminnan kautta kaikenikäisten ihmisten kohtaamisen mahdollisuudet paranevat.

Karhuseudun alueella on monipuolinen luonto vesistöineen, mikä tarjoaa merkittävää lisäarvoa alueelle. Hyvinvointia voidaan tuottaa esimerkiksi luontoreittien ja -kohteiden kehittämisellä ihmisten ajanvietto- ja käyntipaikoiksi. Tällaiset ideat ovat **erittäin yleishyödyllisiä** ja tarjoavat kustannustehokkaan, usein helposti saavutettavan tavan kokea elämyksiä ja parantaa alueen ihmisten hyvinvointia.

Esimerkkejä toimenpiteistä: harrastustilat ja -paikat, harrastusvälineet ja niiden säilytysratkaisut, luontopolut, laavut, laiturit, lintutornit, taukopaikat, erilaisten kerhojen ja harrasteporukoiden kokoaminen ja toiminta, paikallisten koulutus erilaisten toimintojen ohjaamiseen

1.2 Elämykset hyvinvoinnin lähteenä

Hyvinvointia lisätään myös erilaisten kulttuurin ja taiteen muotojen kokemista ja harrastamista kehittämällä ja näin mahdollistetaan maaseutuyhteisöjen usein heikoimmin saavutettavissa olevat elämykset.

Erilaiset tapahtumat ja elämykset tuovat uudenlaisia kokemuksia alueen ihmisille ja tarjoavat paikkoja muiden kohtaamiselle. Jopa kertaluonteisilla kokeiluilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia, sillä ne synnyttävät usein uutta toimintaa ympärilleen ja inspiroivat muitakin kokeilemaan. Kun useat alueen toimijat tekevät esimerkiksi tapahtumien kautta yhteistyötä keskenään, osaaminen lisääntyy ja hyviä toimintakäytänteitä leviää alueelle.

Alapainopisteen kautta tuemme mm. erilaisten uusien **luovien elämysten järjestämistä ja olemassa olevan toiminnan kehittämistä**. Erityisesti alueen kulttuuriperintöä, historiaa tai paikallisidentiteetin rakentamista hyödyntävät uudenlaiset tapahtumat, elämykset ja toiminta ovat hyviä kehittämisen kohteita. Alapainopisteestä tuetaan myös em. teemoihin liittyvien kohteiden kehittämistä kulttuurisen kestävyuden edistämiseksi. Alueen paikallisidentiteettiä vahvistamalla luodaan yhteenkuuluvuutta, mikä sitouttaa ihmisiä toimimaan aktiivisina yhteisön edustajina, tuomaan esiin kehittämisideoita ja osallistumaan niiden toteuttamiseen.

Alapainopisteen toimet tukevat myös sekä lähimatkailua että alueen ulkopuolelta tulevaa kotimaanmatkailua.

Esimerkkejä toimenpiteistä: luovaan toimintaan liittyvät tilat ja tapahtumat, vapaa-ajan palveluihin ja matkailuun linkittyvä tarinallistaminen, kulttuuriperinnön hyödyntäminen ja edistäminen, historialliset paikat ja tilat ja kertomukset, larppaus, pelillistäminen

1.3 Harrastukset yhteisöllisyyden rakentajana

Yhteiset kiinnostuksen kohteet yhdistävät erilaisia ihmisiä. Perinteisten koko kylää käsittävien yhteisöllisyyden muotojen lisäksi yhteisöjä luovat yhä useammin harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit. Nämä yhteisöllisyyden muodot voivat olla perinteisiä laajempia, moniulotteisempia ja vaikuttavampia. Pyrkimällä **kehittämään ja mahdollistamaan harrastusten kautta tapahtuvaa ihmisten yhdessä tekemistä**, luodaan hyvinvointia ja elämän mielekkyyttä edistäviä vaikutuksia koko alueelle.

Kehittämällä toimia, joilla eri ikäryhmien ja kulttuurien välisiä kohtaamisia kyetään esteettömästi lisäämään, saadaan aikaan yhteiskunnallista sivistystä ja ymmärrystä lisääviä vaikutuksia. Samalla se lisää alueen yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä parantaa resilienssiä.

Myös **vapaa-ajan asukkaiden ja muiden oman kylän ja kunnan ulkopuolelta tulevien ihmisten osallistaminen harrastusten ja vapaa-ajan aktiviteettien kautta** mukaan paikallisyhteisöjen toimintaan, on esimerkiksi uudenlaisesta vaikuttavammasta toimintatavasta, jolla paikallisyhteisöt voivat integroida uusia jäseniä mukaan yhteisöön. Karhuseudun alueella on tähän hyvät edellytykset, sillä alueen sisällä tapahtuvan työmatkaliikenteen lisäksi ihmiset liikkuvat myös harrastusten perässä aktiivisesti. Harrastusyhteisö voi löytyä muualtakin kuin omasta kunnasta.

Esimerkkejä toimenpiteistä: kerhotoiminnan käynnistäminen, yhteisöllinen puutarha, erilaisten väestöryhmien törmäyttäminen (esim. maahanmuuttajat, nuoret, vanhukset, vammaiset), esteettömyyden kehittäminen, harrasteluporukoiden koostaminen, ohjaajien koulutus, työpajat, tapahtumat ja tilaisuudet, kulttuurivaihto

2. Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot 25 %

Karhuseudun alueen elinvoima ja työpaikat perustuvat monipuoliseen yritystoimintaan, tiiviseen asumistiheyteen ja osaavaan työvoimaan. Alueella on alkutuotantoa, alkutuotannosta tuotteita jalostavia pk-yrityksiä, suurteollisuutta ja niiden alihankintayrityksiä, laaja palvelusektori sekä matkailuun ja elämystalouteen sekä kiertotalouden ympärille rakentuviin yritystoimintoihin keskittyviä toimijoita. Vastuullisesti kasvava, kestävytyteen perustuva ja uudistuva yritystoiminta sekä toimialarakenteen monipuolistaminen luovat edellytykset maaseutualueiden ja -yritysten kilpailukyvyille.

Koko alueen elinvoimaisuudelle on tärkeää edistää uusien työpaikkojen syntymistä ja edesauttaa olemassa olevien säilymistä sekä vahvistaa osaamisen ja kansainvälistymisen lisääntymistä. Karhuseudun alueen turvallinen ympäristö ja kulkuyhteydet - maa, raide ja vesi - toimivat elinvoimaa lisäävinä tekijöinä erityisesti suurteollisuudelle. Tästä johtuen alueella on runsaasti alihankintaa tekeviä yrityksiä ja muita pieniä toimijoita, jotka hyötyvät alueen sijainnista.

2.1 Yrittämisen mahdollistaminen, työllisyys ja uudet markkinat

Työn tekemisen uudet muodot tarjoavat mahdollisuuksia yrittämiselle Karhuseudun alueella. Tulevaisuudessa alueen ihmisten toimeentulo voi koostua monista eri lähteistä, monipaikkaisesta työskentelystä, rinnakkaisista työsuhteista ja itsensä työllistamisestä sivutoimisena tai päätoimisena yrittäjänä. Myös kevytyrittäjyys tulee tarjotaan mahdollisuuksia maaseudun asukkaille. Nämä työn tekemisen ja yrittäjyyden uudet muodot ovat mahdollisuus mitoitaa työvoiman määrä vastaamaan paremmin kunkin hetkistä työvoimatarvetta. Alapainopisteellä vahvistetaan **toimenpiteitä, joiden avulla pystytään kehittämään ratkaisuja helpottaa uusia työn tekemisen ja yrittämisen muotoja.**

Julkinen sektori ei tyydytä enää kaikkia maaseutualueilla asuvien ihmisten palvelutarpeita, minkä vuoksi erilaiset yritysten ihmisille tuottamat palvelut ja tuotteet ovat tärkeitä alapainopisteen kautta kehitettäviä toimenpiteitä. Alapainopisteellä on tärkeää tukea yrittäjyyttä ja yrittämistä niin, että toimiminen ja asuminen maaseudulla voivat jatkua.

Ihmisten **työllisyyden lisääminen ja sitä tukevat kehittämistoimet** ovat maaseudun elinvoiman kannalta merkityksellisiä, ja niitä pitää pystyä edistämään tämän alapainopisteen kautta. Myös **kaikki toimenpiteet, joilla sivutoimisesta yrittäjyydestä voidaan luoda paikka- ja aikariippumatonta päätoimista yrittäjyyttä on tärkeää.** Erilaisten kokeilujen ja uusien yrittämisen muotojen tukeminen voidaan toteuttaa tämän alapainopisteen kautta.

Esimerkkejä toimenpiteistä: maatalouden kokeilutuki, koulutus ja konsultointi, yrityksen kansainvälistymisen tukeminen, toimitilat, tuotantokoneet ja -laitteet, ohjelmistot ja lisenssit

2.2 Älykäs ja uusiutuva yrittäjyys

Yritysten toimintaympäristön muutos on nykyaikana nopeaa. **Älykkäitä ja uusia ratkaisuja tukemalla ja kehittämällä** parannetaan suoraan maaseudun yritysten kilpailukykyä. **Erilaiset investoinnit ja teknologiset ratkaisut** luovat prosesseihin kustannustehokkuutta säästäten esimerkiksi henkilöstöresursseja muuhun kehittämistyöhön.

Menestyvissä yrityksissä tarvitaan nykyään ajantasaista ja laadukasta tietoon perustuvaa päätöksentekoa, jossa data tukee henkilöstön resursseja ja osaamista. **Älykäs tiedolla johtaminen, markkinointi- ja myyntiosaamisen kehittäminen sekä resurssien kestävä hyödyntäminen** ovat alapainopisteen kautta kehitettäviä ja tuettavia toimenpiteitä. Tekoäly, esineiden internet ja avoin data luovat paikkariippumattomia mahdollisuuksia maaseudun yrityksille toimialasta riippumatta. Kansainväliset verkostot luovat lisäarvoa, jota uusiutuva ja kilpailukykyinen yritystoiminta tarvitsee menestyäkseen markkinoilla.

Digitalisaation hyödyntäminen yrityksen toiminnassa on tärkeä maaseutualueilla toimivien yritysten kilpailutekijä, ja sen tarkeys korostuu erityisesti tuotantomenetelmissä ja yrityksen myynnin sekä viestinnän kohdalla. Alapainopisteen kautta **kehitetään ja tuetaan toimia, joilla yritykset lisäävät osaamistaan digitaalisten ratkaisujen hyödyntämisessä.** Lisäksi toimet, joilla näitä **uusia digitaalisia ratkaisuja otetaan**

mukaan yrityksen päivittäiseen toimintaan ovat alapainopisteen kautta kehitettävien toimien joukossa.

Esimerkkejä toimenpiteistä: laitteistot esim. digiyrittäjyyden tai tekoälyn käytön aloittamiseen, koulutus ja konsultointi, älykkään tuotantoympäristön kehittäminen

2.3 Vastuullisuuden edistäminen ja yhteisöjä rakentava yritystoiminta

Vastuullinen ja kestävä yritystoiminta rakentuu yrittäjien arvoalinnoille, ja se näkyy kaikessa liiketoiminnassa tuotteista alihankkijoihin. Alapainopisteen kautta tuetaan toimia, joilla *liiketoiminnan kehittäminen perustuu parhaan käytettävissä olevan tai ympäristöystävällisen tekniikan hyödyntämiseen.*

Vastuullisten ratkaisujen yleistyessä on tärkeää, että yritykset viestivät ja brändäävät toimintaansa näiden tehtyjen valintojen kautta vahvistaen samalla kannattavuuttaan. Uusien, tehokkaiden ja vastuullisten tuotanto- ja toimintamenetelmien yleistyessä ja levitessä alueelle koko elinkeinotoiminta vahvistuu. Uudet ratkaisut, joilla tähän pyritään, ovat tärkeitä alapainopisteen kehityskohteita.

Maaseudulla tapahtuva yritystoiminta on usein vahvasti vaikuttamassa paikallisyhteisön toimintaan. Alueen paikallisidentiteetin ja ihmisten yhteisöllisyyden rakentajana yritys voi toimia tärkeänä toimijana alueella esimerkiksi *kokoamalla paikallisia ihmisiä yhteen sekä palvelujen tarjoajana että työllistäjänä.* Yhteisöjä rakentava yritystoiminta on vastuullista ja huomioi alueensa ihmiset rakentaen paikallista hyvinvointia. Ratkaisut ja toimenpiteet, joilla näitä tavoitteita pyritään vahvistamaan, ovat alapainopisteen kautta tuettavissa.

Esimerkkejä toimenpiteistä: uudet tuotantomenetelmät, ympäristöystävällisyyden kehittäminen tuotannossa tai kuljetusratkaisuissa, yhteisölliset tapahtumat yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

3. Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen 25 %

Paikallisyhteisöjen käytettävissä olevien palveluiden kehittämisellä turvataan maaseutuasumisen edellytyksiä. Osaamisen kehittäminen, yhteistyö sekä älykkäät ja uudet ratkaisut luovat maaseudusta hyvän ja turvallisen paikan asua. Muuttuvassa maailmassa paikallisyhteisöt voivat luoda maaseutualueille uudenlaisia palveluverkostoja ja toiminnan malleja, jotka rakentavat paikallisidentiteettiä ja luovat esimerkiksi toimeentulon mahdollisuuksia. Mallia ja syvyyttä toimintaan voidaan hakea myös paikallisten yhteistyökumppanien lisäksi laajemmin alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Esimerkiksi kansainvälisten kumppanien kanssa tehtävä kokemusten vaihtaminen hyvistä käytänteistä ja kokemuksista luo lisäarvoa kaikkeen kehittämistoimintaan.

Yksittäisten palveluiden tuottaminen varsinkin kuntien reuna-alueilla on vähentynyt merkittävästi. Tämä palveluiden keskittyminen on osittain väistämätön kehityskulku, mutta heikentää merkittävästi hyvän elämän edellytyksiä maaseutualueella ja luo asukkaille painetta muuttaa kasvukeskuksiin palveluiden perässä. Esimerkiksi liikkumiseen, saavutettavuuteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät ongelmat koetaan merkittäviksi pitovoimaa heikentäviksi tekijöiksi alueella. Myös ympäristön viihtyisyys on tärkeä tekijä, joka luo alueesta myönteisen kuvan paikallisyhteisön jäsenten lisäksi myös potentiaalisille uusille asukkaille ja matkailijoille.

Paikallisyhteisöt voivat itse vastata palveluiden keskittymisen tuomiin ongelmiin kokeilemalla uusia ja luovia ratkaisuja palveluiden tuottamisessa. Olennaista on mahdollistaa oman alueen ulkopuolelta tulevien ideoiden ja mallien jalkauttaminen alueelle. Alueellisten toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö voi tarjota paikallisyhteisöille mahdollisuuden tuottaa alueelle hyvän elämän kannalta merkityksellisiä palveluita, tietoja, taitoja ja osaamista. Myös kansainvälisistä verkostoista ja yhteistyöstä on lisäarvoa.

Painopisteen toimille on ominaista pitkä elinkaari sekä kokeiluoluonteisuus. Siksi toi-

met poikivat usein jatkokehittämistä ja luovat hybridimalleja esimerkiksi yritysten ja yhteisöjen välillä. Paikallisyhteisö voi mm. tarjota puitteet palvelua harjoittavalle yritykselle. On selvää, että esimerkiksi maaseudun vanhuksille tarvitaan innovatiivisia tukipalveluja, kuten siivous-, turvallisuus- ja terveydenhuoltopalveluja sekä erityisesti sosiaalista elämää lisääviä älykkäitä ratkaisuja. Myös matkailu alana voi hyötyä uudenlaisista paikallisyhteisöjen ja yritysten välisistä yhteistyömuodoista. Tarvittaessa paikallisyhteisö voi olla aktiivisesti mukana mahdollistamassa näiden hyvän elämän kannalta olennaisten tarpeiden täyttämistä.

Paikallisyhteisön resilienssin, eli kyvyn toimia muuttuvissa olosuhteissa, vahvistaminen on yhä tärkeämpää. Se on samalla maaseutuasumisen vahvuustekijä. Turvallisuutta, varautumista ja esimerkiksi ilmastomuutokseen sopeutumista vahvistetaan tämän painopisteen toimenpiteillä. Omavaraisuuden lisäämisellä, tietotaidon ja osaamisen kehittämisellä sekä yhteisten toimintamallien rakentamisella voidaan merkittävästi parantaa paikallisyhteisöjen resilienssiä. Myös yhdistystoimijoiden jaksaminen ja hyvinvointi on tärkeä kivi-jalka. Aktiivisten toimijoiden vanhetessa ja väsyessä on tärkeää löytää uusia kestäviä keinoja paikallisyhteisöjen toiminnan ylläpitämiseksi.

3.1 Maaseudun palvelujen saavutettavuus ja kehittäminen

Maaseutuasumisen kannalta kaikenikäisille suunnattujen *kohtaamispaikkojen luominen ja kehittäminen* on erittäin tärkeä hyvän elämän mahdollistaja. Se luo pito-voimaa alueelle ja rakentaa paikallisidentiteettiä syventäen ihmisten välistä vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden tunnetta. Paikallisidentiteetti rakentuu osin yhteenkuuluvuuden tunteen kautta, ja esimerkiksi erilaiset *asukashankintaan, kyläbrändäykseen ja -markkinointiin sekä viestintään liittyvät yhdessä tehtävät* toimenpiteet ovat tärkeitä alueiden kehittymiselle ja ihmisten hyvinvoinnille. Alueen paikallisidentiteetti on alati muuttuva ihmisten itsensä luoma omakuva, jonka kirkastaminen historiasta nykypäivään ja tulevaisuuteen terävöittää alueella asuvien ihmisten käsitystä asuinympäristöstään ja tekee kunkin asukkaan roolin osana yhteisöä merkitykselliseksi. Kuulomalla johonkin ihmiset sitoutuvat ja

voimaantuvat toimimaan aktiivisina yhteisön osasina. Samanlaista alueellista yhteinäisyyttä on vaikeaa rakentaa kasvukeskuksiin.

Erilaiset **alueiden viihtyisyyttä** tukevat ja sitä kehittävät toimenpiteet ovat tärkeitä ja ratkaisevia maaseutuidyllin rakentajia, jotka luovat alueesta elinvoimaisen ja vireän vaikutelman sekä asukkaille itselleen mutta myös matkailijoille. Siisti ja kunnossa oleva ympäristö on merkki arvostuksesta omaa paikallisyhteisöä ja aluetta kohtaan, luoden hyvinvointia asukkaille.

Tilojen monikäytön tukeminen ja kehittäminen eri ryhmiä palveleviksi on keskeinen maaseutujen elinvoimaisuuden ja vireyden mahdollistaja. Yhteiskäyttötilat luovat myös edellytyksiä yritystoiminnalle alueella sekä mahdollistavat asukkaiden lisäksi myös mm. vapaa-ajan asukkaiden etätyöskentelyn ja sitouttamisen yhteisön jäseniksi.

Paikallisyhteisöjen resilienssin tukeminen ja varautuminen erilaisiin ughiin, kuten sään ääri-ilmiöihin, ilmastomuutokseen, pandemioihin ja turvallisuustilanteen huononemiseen ovat tärkeitä alueille. **Suunnitelmien laatiminen ja erilaiset varautumista tukevat toimenpiteet** lisäävät alueen muutosalmiutta ja kykyä vastata uhkatilanteisiin paikallisyhteisöä hyödyttävällä tavalla.

Esimerkkejä toimenpiteistä: *Kylätalot ja muut kohtaamispaikat, erilaiset yhteiskäyttötilat, etätyötilat, asukashankinta ja brändäys, monipalvelupisteet ja liikkuvat palvelut, kylätalon majoitusmahdollisuudet (=yhteisöt tukevat yritystoimintaa), erilaiset suunnitelmat (esim. kylä-, turvallisuus- tai maisemanhoitosuunnitelma), erityisoihin varautuminen (sähkö, juomavesi, turvallisuus), viestintä/markkinointi/tiedonvälitys ja niihin liittyvät ratkaisut, erilaiset ympäristön parantamistoimet (maisemointi, raivaus, ruoppaus, puiston luominen), kylien yhteistyö*

3.2 Älykkäät ja osaavat paikallisyhteisöt

Paikallisyhteisöjen osaamisen kehittämisen tarkoittaa tulevaisuuden mukanaan tuomien osaamistarpeiden ratkaisemista **koulutuksen, toiminnan ja tiedonvälityksen avulla**. Yhä epävarmempi ja nopeasti muuttuva maailma lisäävät osaamistarpeita, joita tulee pyrkiä ratkaisemaan yhteisöjä

hyödyttävällä tavalla.

Uudenlaiset yhteistyömuodot ja esimerkiksi asiantuntijoiden käyttäminen kehittämistoiminnassa fasilitaattorin roolissa voivat tarjota laadukkaampaa ja vaikuttavampaa kehittämistä. Yhdistysten välinen yhteistyö on alueella heikkoa, minkä vuoksi sen lisäämiseen pitää pyrkiä perinteisten tapojen lisäksi innovatiivisin ratkaisuin. **Erilaiset älykkäät ratkaisut tarjoavat perinteisten tapojen rinnalla mahdollisuuksia yhteisölähtöiseen kehittämistyöhön alueella**. Toimenpiteet, joissa pyritään verkottumaan alueellisesti, mutta myös laajemmin kansallisesti ja kansainvälisesti, ovat merkittävissä roolissa tulevaisuudessa. Älykkäät digitaaliset ratkaisut mahdollistavat tämän tapaisen kehittämistyön aiempaa paremmin.

Älykkäät ratkaisut ovat paikallisyhteisöjen elinvoiman ja hyvinvoinnin kannalta keskeisessä roolissa. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen ja kehittäminen paikallisia vahvuuksia hyödyntämällä mahdollistaa **yhteisön resilienssin vahvistumisen**. Digitaaliset mahdollisuudet parantavat perinteisten kehittämisideoiden vaikuttavuutta ja tätä kautta **rakentavat alueensa taloudellista, sosiaalista ja ympäristöllistä tilaa luoden näin maaseudusta hyvän paikan elää**.

Uudenlaiset liikkumisen ratkaisut, joissa sekä ihmiset, tavarat että palvelut liikkuvat, lisäävät paikkariippumattomuuden lisäksi toimenpiteiden vaikuttavuutta. Digitalisaation hyödyntämisellä on tässäkin tärkeä rooli, minkä vuoksi sen mukaisia toimenpiteitä tulee aktiivisesti tukea. **Palveluiden saavutettavuuden lisääntyessä** myös ihmisten osallisuus paranee digitaalisia työkaluja hyödyntämällä. Aidosti yhteisölähtöiseen kehittämistyöhön voivat osallistua näin helpommin myös esimerkiksi vapaa-ajan asukkaat.

Erilaisten osaamistarpeisiin, palveluverkostoihin ja älykkäisiin toimintamalleihin liittyvien toimenpidesuunnitelmien laatimisella ja konkreettisten toimien toteuttamisella turvataan hyvä elämä maaseutualueilla myös tulevaisuudessa.

Esimerkkejä toimenpiteistä: *aihealueeseen liittyvät koulutukset ja tiedonvälitys, älykkäät kylät -strategiat, uudet ja innovatiiviset ratkaisut maaseutuasumisen kehittämiseen, kylän digitalisaatio ja esineiden internetin hyödyntäminen, yhteistyön kehittäminen alueellisesti-kansallisesti-kansainvälisesti*

sainvälisesti, yhteistyön kehittäminen kylien ja oppilaitoksien/yritysten välillä, yhteiskäyttö, yhteistyö älykkäiden kylien verkoston kanssa

4. Ympäristö ja energia 20 %

Tässä painopisteessä kehitetään toimia, jotka selvästi pienentävät ympäristöjalanjälkeä tai kasvattavat ympäristökädenjälkeä. Painopisteellä vahvistetaan kestävää elämää maaseudulla ja edistetään ympäristövastuullisuutta mahdollistamalla mm. kestävät energiatuotantoratkaisut, uuden oppiminen ja osaamisen kehittäminen sekä yhteisölähtöiset ilmasto- ja luonto- teot, jotka korostavat ekologisen kestävyiden parantamista. Ilmastomuutoksen ja luontokadon lisäksi on syytä huolehtia myös muiden planetaaristen rajojen huomioimisesta.

Suomen Agenda 2030 -tiekartta korostaa ekologisen kestävyiden osalta mm. kestävää energiajärjestelmää, osaamista ja kestäviä elämäntapoja, hiilineutraaliutta ja toimintaa luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Tiekartta määrittelee osallistumisen, osallisuuden ja tiedonvälityksen tärkeiksi kestävä kehityksen edistämiseksi ja menee yksiin Leader-toiminnan periaatteiden kanssa.

Osallistavan valmistelun myötä on nousut asukkaiden huoli ympäristön tilasta, kuten tärkeiksi koettujen vesistöjen saastumisesta tai luonnon tilan heikentymisestä. Luonto koetaan alueella suurena vahvuutena, mikä luo edellytyksiä myös siitä huolehtimiselle. Energiatehokkuus, energiaomavaraisuus ja uusiutuvien energialähteiden käytön lisääminen uusiutuvien kustannuksella tukevat myös varautumista.

Olennaista on mahdollistaa kaikkien osallistuminen ekologiseen jälleenrakennukseen ja vihreään siirtymään. Painopisteestä halutaan mahdollistaa erityisesti nuorille uudenlaisia tapoja vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen kestävämmäksi.

4.1 Uusiutuva energia ja planetaariset ratkaisut

Alapainopisteessä kehitetään ratkaisuja,

jotka auttavat *paikallisyhteisöjä ja yrityksiä fossiilista polttoaineista eroon pääsemisessä sekä energia- ja materiaalihokkuuden parantamisessa*. Uusiutuvien energialähteiden käytön lisääminen, uudet energiaratkaisut ja energiatehokkuus parantavat myös resilienssiä.

Yritysten uusiutuviin energialähteisiin tai sivuvirtoihin nojaavat energia- ja tuotantoratkaisut luovat uudenlaisia mahdollisuuksia myös elinkeinotoiminnalle. Alapainopisteessä kehitetään myös *uudenlaisia tapoja ja teknologioita, jotka vähentävät muuta ympäristökuormitusta*.

Esimerkkejä toimenpiteistä: uusiutuvan energian investoinnit, uudenlaiset energiaratkaisut, innovatiivinen sivuvirtojen hyödyntäminen, kemikaalittomuuteen siirtyminen, energiasuunnittelu

4.2 Yhteisölähtöiset ilmasto- ja luontoteot

Yhteisölähtöiset ilmasto- ja luontoteot tarjoavat paikallisyhteisöille mahdollisuuksia tarttua lähiympäristöstä huolehtimiseen ja parantaa yhteisön toiminnan kestävyyttä. Esimerkiksi edistämällä paikallisia kierto-talouksratkaisuja, kuten kierrätyksen edistämistä ja jätteen määrän vähentämistä, yhteisöllistä kuluttamista ja jakamistaloutta sekä näitä tukevia toimintoja voidaan edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Alapainopiste mahdollistaa myös *yhteisöllisyyttä lisäävät toimenpiteet, joissa pyritään toimimaan lähiympäristön puolesta* esimerkiksi vedenalaisesta tai maanpäälli-

sestä elämästä huolta kantaen tai hiilinieluja vahvistaen.

Esimerkkejä toimenpiteistä: kylien kiertäysratkaisut, yhteisöllisen kuluttamisen edistäminen, biodiversiteettipuutarhan rakentaminen, pönttöpuisto, vesistöjen kehittäminen, suunnitelmat, ekoyhteisöjen suunnittelu ja luominen.

4.3 Osaamisen lisääminen ja ekosivistys

Ympäristökestävyydellä on itseisarvoa suomalaisen maaseudun asukkaille. Suomalaisen kylien kestävä kehityksen edistämässä sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys korostuvat. *Ympäristökestävyyteen liittyvän tiedon ja osaamisen lisäämisellä* on vaikutusta yhteisöjen halukkuuteen ja kykyyn edistää kestäväää elämää.

Alapainopisteessä kehitetään mm. *osaamisen ja ymmärryksen lisäämistä ilmastoviisaista ja luonnon monimuotoisuutta tukevista toimintamalleista sekä käytännöistä ja kestävästä elämäntavoista maa-*

seudulla. Tietoa esimerkiksi ruokajärjestelmän kestävyyydestä tai meri- ja muiden vesialueiden saastumisen ehkäisystä voidaan edistää myös luovin yhteisöllisyyttä edistävin keinoin.

Alapainopisteeseen kytkeytyy vahvasti myös *sosiaalisen kestävyuden edistäminen ja tasapuolisten mahdollisuuksien takaaminen alueen ihmisille*. Taataan eväät turvata maaseutuelämän jatkuminen heikentämättä tulevien sukupolvien mahdollisuuksia. Tietoon perustuvaa päätöksentekoa tarvitaan tässä.

Esimerkkejä toimenpiteistä: Nuorten kouluttaminen vesistö- ja luontolähtöisiksi, metsänomistajille tietoa hiilinielujen vahvistamisesta, koulutusta ja opastusta ekotietoisuuteen, yhteistyötoimet eri tahojen välillä ja verkostojen luominen

Rahoitussuunnitelma

**Rahoitus strategiaa
toteuttaviin toimiin:**
2 500 000 €

Toimintaraha:
833 333 € (21,21%)

Kokonaisrahoitus:
3 333 333 €

Ohjelmakaudelle 2023 - 2027 haettavan rahoituksen määrä on linjassa Karhuseudun edellisten ohjelmakausien rahoituskehysten kanssa. Rahoituksen suuruus korreloi alueen väestöpohjan ja kehittämistarpeiden kanssa. Strategian toteuttaminen suunnitellusti onnistuu tämän suuruisella rahoituksella. Haettavan hanke- rahoituksen määrä vuositasona on myös linjassa siirtymäkauden hankerahoituksen kanssa. Kuntarahoitusosuudet on jo alustavasti neuvoteltu kuntien kanssa kyseisillä summilla.

Sosiaalisen kehittämisen hankkeet ja kaupunkialueella toimiminen rahoitetaan nyt ja myös tulevaisuudessa käyttämällä muita rahoituslähteitä, kuten esimerkiksi ESR- tai STEA-rahoituksia. Maaseudun kehittämisen puolella etsitään uusia rahoituskanavia tarpeen mukaan (kartoitetaan esimerkiksi EAKR-rahoitusta). Karhuseutu voi itse toteuttaa hankkeita muulla kuin maaseuturahaston tuella tai tukea alueen toimijoita eri rahoituskanavien hyödyntämisessä.

Taulukko 3: Haettava CAP-rahoitus paikallista kehittämisstrategiaa toteuttaviin toimiin (euroa).

	EU 43%	Valtio 37%	Kunta 20%	Julkinen rahoitus yhteensä(€ ja %)	Yksityinen rahoitus (tavoite)	Kokonaisrahoitus yhteensä
Painopiste A1. 30%*	322 500,00 €	277 500,00 €	150 000,00 €	750 000,00 €	262 500,00 €	1 012 500,00 €
Painopiste B2. 25%*	268 750,00 €	231 250,00 €	125 000,00 €	625 000,00 €	218 750,00 €	843 750,00 €
Painopiste C3. 25%*	268 750,00 €	231 250,00 €	125 000,00 €	625 000,00 €	218 750,00 €	843 750,00 €
Painopiste D4. 20%*	215 000,00 €	185 000,00 €	100 000,00 €	500 000,00 €	175 000,00 €	675 000,00 €
Strategiaa toteuttavat toimet yht. (78,79%)	1 075 000,00 €	925 000,00 €	500 000,00 €	2 500 000,00 €	875 000,00 €	3 375 000,00 €
Toimintaraha (21,21%)	358 333,19 €	308 333,21 €	166 666,60 €	833 333,00 €		
Strategiaa toteuttavat toimet ja toimintaraha yht.				3 333 333,00 €		

* Painopiste A1 = Harrastukset ja vapaa-aika, Painopiste B2. Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot, Painopiste C3. Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen, Painopiste D4. Ympäristö ja energia

Toimeenpanon kuvaus

Hallinto, resurssit ja toiminnan kehittäminen

Karhuseutu ry:n toiminta jatkuu edellisten ohjelmakausien tapaan. Sekä omaa toimintaa että Leader-työtä kehitetään jatkuvasti alueen toimijoiden kokemusten ja näkemysten pohjalta.

Leader-työtä ja toimintaa toteutetaan sekä edistetään tällä hetkellä Karhuseudussa 3,7 htv:n resurssilla, joista kolme henkilöä työskentelee toimintarahalla ja 0,7 htv meneillään olevassa Leader-hankkeessa. Leader-henkilöstön keski-ikä on 38 vuotta. Henkilöstöllä on yhteenlaskettuna yli kolmenkymmenen vuoden kokemus Leader-toimintatavasta. Henkilöstön korkea koulutustaso, monialainen osaaminen sekä laajat verkostot alueella mahdollistavat strategian toteuttamisen sekä tukevat vaikuttavan aluekehitystyön tekemistä. Organisaatiosta löytyy taustaa ja erityisosaamista taloushallinnosta, viestinnästä, hyvinvointialalta ja hallinnosta, kevytyrittäjyydestä sekä kunnan johtotehtävistä. Karhuseudun Leader-henkilöstössä oli suurta vaihtuvuutta päättyneen ohjelmakauden lopussa ja lähes koko pandemia-ajan resurssit riittivät vain perustyöhön. Vuodesta 2021 alkaen käynnissä on ollut organisaa-

tion jälleenrakennusprosessi, jonka aikana on uudistettu toimintatapoja, kirkastettu tavoitteita ja luotu visiota, näiden avulla Leader-työtä toteutetaan tulevaisuudessa Karhuseudun alueella mahdollisimman hyvin, tuloksellisesti ja vaikuttavasti, mutta silti asukaslähtöisesti ja asiakas edellä. Tämä kehittämisstrategia on tämän vision ilmentymä.

Tärkeäksi koettuihin asioihin ja tarpeisiin on pyritty reagoimaan edellisen ohjelmakauden aikana esimerkiksi teemahankkeiden ja kohdistetun viestinnän avulla sekä omia hankkeita toteuttamalla. Koska alueella on monipuolisia toimijoita, omia hankkeita on toteutettu harkitusti, vain muutamia ohjelmakauden aikana. Omilla hankkeilla on suoraan vastattu alueelta nousseisiin tarpeisiin. Toiveet kansainvälisestä yhteistyöstä ja hyvien käytäntöjen vaihdosta eurooppalaisten Leader-alueiden välillä huomioitiin omia kv-toimintaan keskittyneitä hankkeita toteuttamalla. Tulevalla kaudella korostuvat toisenlaiset tarpeet. Esimerkiksi esiin nousseisiin ympäristön ja kestävä kehityksen tematiikkoihin on vastattu omalla, tiedonvälitykseen keskittyvällä hankkeella. Hanketta toteutetaan itse, sillä alueelta ja koko maakunnasta puuttuu ”kestävän kehityksen toimisto”,

joka tukisi alueen toimijoita ympäristö- ja energia-asioissa sekä vastuullisuudessa. Omien hankkeiden kautta on – niin maaseudun kuin sosiaalisen kehittämisen teemassa – laajennettu verkostoja, haettu Karhuseutuun uudenlaista osaamista ja edistetty paikallisen kehittämisstrategian tavoitteita eri näkökannoista. Tulevaisuudessa voidaan aktivoinnin, neuvonnan ja rahoittamisen lisäksi reagoida alueelta nousseisiin tarpeisiin omia Leader-hankkeita toteuttamalla, jos muuta toteuttajatahoa ei löydy tai hakemalla tähän jotain muuta rahoitusta.

Tärkeää tukea Leader-työhön ja toiminnan uudistamiseen saadaan Satakunnan Leader-perheeltä. Satakunnan Leader-ryhmät tekevät paljon yhteistyötä arkityössä ja tietoa vaihdetaan aktiivisesti. Leader-ryhmillä on myös yhteisiä työntekijöitä. Toiminnanjohtajat tapaavat säännöllisesti kaksi kertaa kuukaudessa (Teams) ja hankeneuvojat n. kerran kuukaudessa Teamsilla ja 2-3 kertaa vuodessa kasvokkain. Hankeneuvojien tapaamisissa on ollut vuodesta 2022 mukana myös Varsinais-Suomen alue. Yhteisiä viestintähankkeita on ollut jo lähes 15 vuotta, ja näiden avulla on kehitetty maakunnassa Leader-brändiä ja tehty rohkeitakin avauksia ja kokeiluja.

Viestintähanke on myös yhteistyön edistäjä: esimerkkinä vuonna 2021 käynnistetyt Leader-henkilöstön kuukausikahvit Teamsissa. Hyvä esimerkki yhteen hiileen puhaltamisesta on Leader-toiminnan historian ensimmäinen alueiden välinen investointihanke. ”Mahdoton tehtävä” saatiin upeasti maaliin yhteispelillä, kun tahtoa tukea uudenlaista aluetta palvelevaa toimintaa oli: Suomen metsästäjänliiton Satakunnan piiri sai yhteiskäyttöön metsästysseuroille ampumasimulaattorin. Esimerkki älykkäästä ja yhteisöllisestä kuluttamisesta, joka tukee kestäväää elämää maaseudulla.

Myös muita uudenlaisia avauksia toimintaan on jo tehty ja jatkuvasti etsitään uusia toimintatapoja ja -malleja. Eräs uusi toimintamalli, joka pitkälti kumpuaa alueemme erityispiirteistä ja suhteellisen tiiviisti keskittyneestä väestöstä, on ns. vaikuttavuusympyrä. Alkavalla ohjelmakaudella arvioimme jokaisen hankkeen vaikuttavuusympyrää eli kuinka laajalle alueelle hanke tuottaa tuloksia ja hyvinvointia ja kuinka monelle alueen asukkaalle hankkeen tulokset ovat saavutettavissa. Vaikka edelleen hankkeissa tullaan mittaamaan hyötyvän maaseutuväestön määrää, joka alueellamme yleisesti ottaen on hankkeissa suuri, niin otamme rinnalle oman mittarin, joka arvioi hankkeen vaikutuksen laajuutta ja myös sitä kuinka moni ihminen asuu vaikuttavuusympyrän sisällä. Toimenpiteiden tarkentuessa muokkaamme vaikuttavuusympyrän mittaristoa, mitattavuutta ja konseptia vastaamaan tarpeitamme.

Yhteistyön edistäminen ja verkostot tukevat myös kehittämisideoiden kartoittamisessa

Karhuseudulla harrastetaan rohkeasti kokeilukulttuuria ja käytetään luovan ongelmanratkaisun taitoja, jotta aluetta palvelevat hienot hankeideat saadaan toteutumaan. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa meille sitä, että etsimme yhdessä hakijan kanssa parhaan tavan toteuttaa ihmisten kokoinen idea, autamme hankeprosessin läpi ja tuemme hakijaa hankkeen eri vaiheissa. Tukipäätöksen jälkeen on tärkeää olla hakijoiden saatavilla ja tukea siinä, että toteutus lähtee hyvin käyntiin. Jatkamme perinnettä järjestää hankepäätöksen saaneille kootusti toteutus- ja maksatusinfoja,

jotka valmistavat hakijoita toteuttamaan hankkeensa onnistuneesti. Näissä tilaisuuksissa hanketoimijoilla on myös mahdollisuus verkostoitua. Hakijoiden linkittäminen ja yhteensaattaminen hankkeiden joka vaiheessa on tärkeää juuri hyvien käytäntöjen vaihtamiseksi sekä vaikuttavuuden lisäämiseksi. Tarve erityyppisten toimijoiden – kuten yritysten ja yhdistysten – yhteistyön kehittämisestä on noussut esille myös osallistavan valmistelun myötä.

Tunnistamme nyt olevamme usein mukana vain hankkeen haku- ja maksatusprosessissa, mutta suora tavoitteemme on olla hakijan matkassa koko hankkeen elinkaaren ajan. Rahoitettujen hankkeiden seuranta ja yhteydenpitoa hakijoihin kehitetään. Kun tiedämme enemmän hankkeiden toteutuksen tilasta ja meillä on yhteys hakijaan vielä loppumaksunkin jälkeen, pystymme helpommin tunnistamaan jatkokehittämisen tarpeita ja löytämään kehittämisaikkoja, joita muut toimijat voivat täydentää.

Jotta kehittämistä voidaan tehdä mahdollisimman älykkäästi ja kestävästi, on kiinnitettävä erityistä huomiota verkostomaiseen työskentelyyn ja verkostojen kehittämiseen. Alueellinen ja paikallinen yhteistyö sekä verkostomainen toiminta on sisäänkirjoitettu Leader-toimintatapaan. Karhuseutu on jatkuvasti pyrkinyt laajentamaan yhteistyöverkostoja ja löytämään uusia potentiaalisia kumppaneita valituissa paikallisen kehittämisohjelman teemoissa, mutta myös näiden ulkopuolelta. Viimeisin esimerkki on ympäristö- ja energiateemojen parissa toimivien tahojen kartoittaminen ja saattaminen verkostoon. Tällä edistetään teeman hankkeiden vaikuttavuutta, kun osaamista arviointiin saadaan Leader-ryhmän ulkopuolelta. Karhuseutu haluaa kokeilla ennakkoluulottomasti myös uudenlaisia yhteistyötapoja ja uusia kumppanuuksia. Päättyvällä ohjelmakaudella onkin mm. kannustettu yhteisöjä yhdessä paikallisen puhallinorkesterin kanssa kohtaamaan muita elämysten äärellä ja haettu oppia osallistamiseen pelillistämisen maailmasta Porin yliopistokeskuksesta. Porin alueella toimiminen tuo etua, sillä yhteistyö myös alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa on tiiviimpää ja luo edellytyksiä jatkauttaa hyviä käytäntöjä maaseudulle.

Nykytilaa, hyviä käytäntöjä ja tunnistettuja kehittämiskohtia verkostojen suhteen on tarkasteltu lähemmin dynaamisessa

verkostanalyysissä (liite 2). Yhtenä esimerkkinä nostamme kuitenkin esiin alueen kuntien kanssa ja niiden kautta tehtävän kehittämistyön. Karhuseudun tavoitteena on, että tulevaisuudessa esimerkiksi erilaiset lupaprosessit ja hankkeen toteutuksen aikaisen rahoituksen takaaminen järjestysivä entistä paremmin. Leader-kuntayhteistyötä kehittämällä tavoitellaan entistä sujuvampaa ja mielekkäämpää hankeprosessia paikallisille yhdistyksille ja yrityksille ja näin edistetään hyvää ja asukaslähtöistä elämää maaseudulla.

Ohjelmakaudella 2014-2020 Karhuseutu oli edelläkävijä kansainvälisessä Leader-toiminnassa. Karhuseudulla toteutettiin kaksi omaa kansainväliseen toimintaan keskittyntä kolmevuotista kehittämis-hanketta, joilla koordinoitiin, aktivoitiin ja edistettiin kansainvälistä toimintaa. Karhuseutu oli myös mukana järjestämässä LINC 2018 -seminaaria, joka toi yli 350 eurooppalaista maaseudun kehittäjää tutustumaan Lounais-Suomeen. Tulevaisuudessa näemme, että missä hankkeessa vain voi toteuttaa kansainvälisiä ulottuvuuksia. Myös yritysten kansainvälistymiseen halutaan panostaa. Kansainvälisten hankkeiden ohella tärkeään osaan nousee kulttuurien kohtaaminen paikallisesti mm. pakolaisuuden, kotouttamisen, integraation ja maahanmuuton myötä.

Aktivointia ja viestintää ihmisten lähellä

Olennaista Karhuseudun toiminnassa on aina ollut ihmisten kohtaaminen: menemme ihmisten luo. Karhuseudun toimisto on pitkään sijainnut Porin keskustassa. Uudella ohjelmakaudella on tarkoituksena siirtää päätukikohta maaseutualueelle ja lisäksi luoda malli, jossa henkilökuntaa on mahdollista tavata säännöllisesti pitkin Karhuseudun aluetta. Kenttätöön ja ”lentävän Leader-neuvonnan” lisäämisellä kynnys ottaa yhteyttä hankeidean tai hankkeeseen liittyvän haasteen kanssa mataloituu entistään. Uudet tukimuodot ja toimenpiteet luovat tarpeen hankkeiden paremmalle seuraamiselle. Jalkautuminen alueelle tukee myös hankkeiden seuranta ja jo aiemmin mainittua elinkaariajattelua.

Hankeinfot ja erilaiset yhdistysten, kuntien ja muiden verkostokumppaneiden kanssa yhteistyössä järjestetyt tilaisuudet ovat olleet läpi kuluneen ohjelmakauden

tärkeä aktivoinnin muoto. Tulevalla kaudella pandemian jalkoihin jäänyt perinne elvytetään ja sitä kehitetään edelleen alueen toimijoita kuunnellen. Vaikka etätapaamiset ja -neuvonta ovat monipuolistaneet Leader-ryhmän ja alueen asukkaiden vuorovaikutusta, tulevaisuudessa Karhuseutu kokee edelleen tärkeäksi olla tavattavissa alueella myös kasvokkain.

Esimerkkejä uusista digitalisaation luomista mahdollisuuksista Leader-toimintaan ovat verkossa järjestettävät rahoitus- ja hankeinfot sekä keväällä 2022 käynnistetty hankesparraamotoiminta. Karhuseutu tunnistaa tärkeänä myös viestinnän kehittämisen sosiaalisessa mediassa ja erityisesti vuorovaikutteisuuden lisäämisen. Siirtymäkaudella onkin pyritty madaltamaan kynnystä kysyä Leader-toiminnasta sosiaalisessa mediassa eri kanavia käyttäen. Myös somen tarjoamaa markkinointia hyödynnetään ja monet ensiyhteydenotot Leader-ryhmään esimerkiksi yrityksiltä tulevatkin jo somen kautta. Sosiaalinen media tarjoaa hyvät mahdollisuudet myös seurata alueen ajankohtaisia asioita ja saada tietoon uusia kehittämistarpeita, joihin voidaan reagoida. Toimintaa ja kanavia tullaan siis kehittämään jatkossakin.

Aktivoinnin parantamisessa olennaista on verkostotyö ja tähän liittyvän osaamisen kehittäminen. Alueellisten ja paikallisten sidosryhmien parempi hyödyntäminen edistää erityisesti sitä, että uudet tukimuodot tulevat tutuksi hakijoille. Vaikka alueella hankkeita toteuttaa hyvin monimuotoinen joukko ja uusia innovatiivisia kehittämissankkeita ja yritysideoita syntyy Leader-rahoituksen kannustamana, Karhuseutu tunnistaa jatkuvan tarpeen vahvistaa Leader-toimintaa ja Karhuseudun omaa brändiä. Oman toiminnan kehittämistarpeet liittyvät myös hanketoimijoiden ja hallituksen vahvempaan osallistamiseen Leaderin mahdollisuuksista tiedottamisessa. Tulevaisuudessa viestintään panostetaan suunnitelmallisuutta kehittämällä. Viestintäsuunnitelman avulla asetetaan ajankohdat, tavoitteet ja mittareita viestinnälle vuosittain.

Satakunnassa on aikoinaan ollut ensimmäinen Leader-ryhmien ja ELY-keskuksen yhteinen viestintähankke. Hankkeet ovat lisänneet Leader-toiminnan ja sen mahdollisuuksien tunnettuutta merkittävästi. Uusi alueviestijämalli tuo toivottavasti pysyvyyttä ja edistää entisestään viestinnän yhteistyötä. Paikallisesti näkyminen ja kuuluminen on tärkeää, joten Karhuseudun omaa viestintää sovitetaan tarpeeseen, joka nähdään alueviestijämallin käynnistyttyä. Myös omat viestintäkanavat sovitetaan resursseihin.

Sosiaalinen kehittäminen ja toiminta muulla rahoituksella

Tärkeä osa Karhuseutu ry:n alueella teemmää työtä on sosiaalinen kehittäminen. Aiemmin on puhuttu Kaupunki-Leaderistä ja tällä on tarkoitettu ESR- rahoitteista hanketoimintaa, jota Karhuseutu on toteuttanut Leader-toiminnan periaatteiden mukaisesti vain kaupunkialueella. Koska Leader-toimintatapaa viedään kaupunkialueelle juuri sosiaalisen kehittämisen kautta, on siirrytty puhumaan selkeyden vuoksi sosiaalisesta kehittämisestä. Myös rahoitus pohja on laajentunut ja keväällä 2022 käynnissä on kolmas ESR-hanke sekä STEA-rahoitteinen hanke, jota toteutetaan myös maaseutualueilla. Sosiaalisen kehittämisen parissa työskentelee Karhuseudulla 4-5 henkilöä.

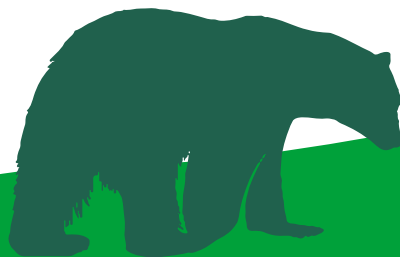
Sosiaalisen kehittämisen tavoitteena on auttaa henkilöitä, jotka ovat taloudellisesti haastavassa asemassa tai vaativassa työmarkkina-asemassa. Lähtökohtana on aina asiakkaan oma tilanne. Toiminnalla pyritään parantamaan osallistujien työ- ja toimintakykyä, taloudellista toimintakykyä ja osallisuutta. Arjen hallinnan parantaminen sekä elämänlaadun kohentaminen kuuluvat myös sosiaalisen kehittämiseen. Tärkeä

osa Karhuseudun sosiaalista kehittämistä on vertaistuellisuus ja kokemusosaajuus.

Sosiaalinen kehittäminen perustuu kansalaistoimijalähtöisyyteen ja tiiviiseen yhteistyöhön alueen kolmannen ja julkisen sektorin toimijoiden kesken. Sosiaalinen kehittäminen sisältää ammattilaisten ja muiden toimijoiden toiminnan tukemista ja kehittämistä yhteistyössä heidän kanssaan. Sosiaalista kehittämistä edistetään koko Karhuseudun alueella, mutta rahoituskanavavaihtoehdot saattavat rajoittaa kulloisenkin hankkeen tai toiminnon toimialuetta. Karhuseudun tekemä sosiaalinen kehittäminen voi rahoituksesta riippuen olla joko hanketoimintaa tai pysyväisluonteisempaa, vakiintunutta yleishyödyllistä toimintaa. Sosiaalisen kehittämisen päärahoituskanavat ovat ESR ja STEA, joiden lisäksi voi olla tarvetta kuntarahoitukselle esimerkiksi omarahoitusosuuden kattamiseksi. Myös uusia rahoituskanavia kartoitetaan aktiivisesti. Sosiaalista kehittämistä ja sen verkostoja on kuvattu tarkemmin dynaamisessa verkostoaanlyysissa (liite 2).

Karhuseudun alue kuuluu Lännen Kalaleaderiin, joka ylläpitää ja kehittää elinkeinokalataloutta toiminta-alueensa 19 kunnassa Selkämeren rannikolla ja Satakunnassa strategiansa Älykäs, ketterä, sininen 2021–2027 mukaisesti. Kalaleader edistää alan olosuhteita, menetelmiä ja tekniikoita rahoittamalla kehittämishankkeita ja investointeja. Myös Kalaleader on osassa aluetta jo vakiintunutta toimintaa, uusi ohjelmakausi laajensi sen koko Karhuseudun alueelle.

Myös maaseudun kehittämisen puolella etsitään uusia rahoituskanavia tarpeen mukaan. Karhuseutu voi itse toteuttaa hankkeita muullakin kuin maaseuturahaston tuella tai tukea alueen toimijoita eri rahoituskanavien hyödyntämisessä.

Seuranta ja arviointi

Karhuseudun itsearviointi perustuu jatkuvaan seurantaan ja tavoitteiden toteutusta seurataan osana normaalia toimintaa ja raportointia. Jokaisesta rahoitetusta hankkeesta kirjataan arvioidut tavoitteet ja hankkeen valintakriteerien pisteytyksen myötä hankkeen jakautuminen eri painopistealueisiin muodostaa mittariston, jota seurataan hankkeiden edetessä. Yhdistyksen hallitus seuraa toiminnan tulosten kehittymistä kokouksissaan. Vuosiraportoinnin yhteydessä kootaan yhteen mm. henkilöstöön, hallitukseen, jäsenistöön, tiedottamiseen sekä hankehakemuksiin ja rahoitettuihin hankkeisiin liittyvät tärkeimmät tiedot ja tunnusluvut.

Tulosten seurantaa ja mittareita on kuvattu tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Talousseuranta on jatkuvaa liittyen sekä myönnettävään Leader-rahoituskehykseen ja yhdistyksen omaan hanketoimintaan ja talouteen. Tuloksia arvioidaan ja vertaillaan aiempien vuosien toteumaan ja asetettuihin tavoitteisiin, jotta voidaan todeta tulosten kehityksen suunta ja tarvittaessa ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin tuloskehityksen parantamiseksi. Tunnuslukujen lisäksi toteutetaan laadullista arviointia. Esimerkiksi hanketoteuttajista ja projekteista kerätään tarkempaa tietoa sekä tarinoita hankkeiden toteutumisesta. Näiden avulla hallitus voi arvioida päätöstensä onnistumista ja

materiaalia voidaan hyödyntää myös aktiivisissa ja viestinnässä. Karhuseudun laatusäkirjaa ei ole vuoden 2020 jälkeen päivitetty, mutta syksyllä 2022 toteutettavan organisaatiouudistuksen ja tehtäväkuvien tarkennusten yhteydessä laatusäkirja tullessaan päivittämään ja ottamaan päivittäiseen käyttöön toimintaa keskeisesti ohjaavana asiakirjana. Ulkopuolisia arvioitsijoita tullessaan käyttämään toiminnan ohjauksessa ja kehittämistyössä tulevalle ohjelmakaudella. Ohjelmakauden päätteeksi kerättävän tiedon avulla voidaan todeta millä tavoin Leader-ryhmä on tukenut alueen kehitystä ja toimintaa.

Painopiste 1

Harrastukset ja vapaa-aika

- Uusien hankkeiden lukumäärä: 63 kpl (30%)
- Uudet hakijat: 13 kpl (20% hankkeista)
- Hyötyvän maaseutuväestön määrä: 300 keskimäärin/hanke. Yhteensä 19 000.
- Hankekohtainen vaikuttavuusympyrä: Ympyrän säde keskimäärin 10 km.
- Miten saavutetaan: Aktivointi ja neuvonta, tiedottaminen, teemalliset haut

Painopiste 2

Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot

- Tuettavien yritysten määrä: 52 kpl (25%), joista syntyneitä uusia yrityksiä 20 kpl
- Uudet hakijat: 35 kpl.
- Syntyneiden työpaikkojen määrä: 70 htv
- Älykässtä ratkaisua tai toimialan laajentumista: 20 kpl
- Uudet palvelut: 14 kpl
- Maaseudun kokeilutuen hakijat: 7 kpl
- Hankekohtainen vaikuttavuusympyrä: Ympyrän säde keskimäärin 10 km.
- Miten saavutetaan: Aktivointi ja neuvonta, tiedottaminen

Painopiste 3

Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen

- Älykkäät kylät -strategioiden määrä: 5 kpl (yksi per kunta)
- Uusien hankkeiden lukumäärä: 52 kpl (25%)
- Uusien hakijoiden määrä: 10 kpl (20% hankkeista)
- Hyötyvän maaseutuväestön määrä: 250 keskimäärin/hanke. Yhteensä 13 000.
- Hankekohtainen vaikuttavuusympyrä: Ympyrän säde keskimäärin 10 km.
- Palvelujen saavutettavuus paranee: 10 kpl
- Miten saavutetaan: Aktivointi ja neuvonta, tiedottaminen, teemalliset haut

Painopiste 4

Ympäristö ja energia

- Uusien hankkeiden lukumäärä: 42 kpl (20%)
- Uudet hakijat: 8 kpl (20% hankkeista)
- Hyötyvän maaseutuväestön määrä: 100 keskimäärin/hanke. Yhteensä 4 200.
- Hankekohtainen vaikuttavuusympyrä: Ympyrän säde keskimäärin 5 km.
- Ympäristö- ja ilmastotoimien määrä: 7 kpl
- Energiatoteutuksia ja uudistuvan energian ratkaisut: 28 kpl
- Yhteisölähtöiset ilmasto- ja luontotoimet: 5 kpl
- Koulutushankkeet: 2 kpl
- Miten saavutetaan: Aktivointi ja neuvonta, tiedottaminen, teemalliset haut

Hanke-esimerkit

Karhuseudun alueella on toteutettu lukuisia mahtavia Otso Osaa -strategian mukaisia Leader-hankkeita siirtymäkaudella 2021–2022. Seuraavilla sivuilla pääset tutustumaan niistä muutamiin.

Rahoituskaudella 2023–2027 yhteisöjen ja yritysten tukimuodot hieman muuttuvat, mutta samantyyppisiä hankkeita on alueella edelleen mahdollista toteuttaa.

Hanke-esimerkit on jaettu Karhuseudun uuden Tulevaisuuden Teljä -strategian painopisteiden alle. Painopisteet auttavat hahmottamaan tarkemmin, millaiset hankkeet ovat rahoituskaudella 2023–2027 strategian mukaisia.

Harrastukset ja vapaa-aika

- Aloittelijalle sopiva frisbeegolf-rata Hiittenharjun rinnalle
- Taattolan uusi näyttelyhalli täyttyy maatalouden historiasta
- Lasten liikennepuisto valmistuu Kokemäelle
- Frisbeegolfin suosio kasvaa: monipuolinen rata valmistuu Kokemäen Risteelle

Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot

- Nakkilan Verstaasta on kasvanut upea juhla- ja tapahtumakeskus
- Vanhemmuusmatka loi perhe- ja synnytysvalmennuksen verkkoon
- Uusi mehupuristin nostaa omenamehutantoa Anttilan tilalla

Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutuasumisen turvaaminen

- Sydänneuvola ennaltaehkäisee sydän- ja verisuonitauteja ja on sairastuneiden tukena
- Huoltovarmuus: Vesiosuuskunta toimittaa hyvänlaatuista talousvettä Järvikylän asukkaille

Ympäristö ja energia

- Noormarkun VPK on kehittäjämielien kehto – Leirikosken aurinkovoimala puodottaa sähkölaskua
- Kylätalon ylläpitokustannukset kuriin maalämpöhankkeella

Harjavalta DiscGolf Ry:n puheenjohtaja Teemu Aho esittelee uutta väylää. Kaukaisuudessa tulevaa korin paikkaa merkitsevät Petteri Urpanen, Aki Haviala, Simo Seilo ja Jonne Riento.

Aloittelijalle sopiva frisbeegolf-rata Hiittenharjun rinnalle

Harjavallan kaupungista puuttui aloittelijaystävällinen metsärata frisbeegolfin harrastajille. Harjavalta DiscGolf ry lähti täyttämään tarvetta Leader-hankkeella.

Harjavallan DiscGolf ry on perustettu vuonna 2015. Aikaisemmin seura on jo halunnoinut Hiittenharjun frisbeegolf-rataa, joka on haastava metsärata.

– Idea uuden radan rakentamiseen lähti tarpeesta. Kaupungistamme puuttui aloittelijaystävällinen metsärata ja tätä aukkoa

lähdimme täyttämään. Uusi rata rakentuu Savirapakonkallion metsään, Teemu Aho Hvdg ry:stä kertoo.

Hänen mielestään Leader-rahoituksen hakeminen oli suhteellisen helppo projekti, joskin järjestelmä on hieman kankean oloinen.

– Muutoksia on mahdoton ajaa sisään jälkikäteen ja tämä on aiheuttanut toisinaan haasteita. Mutta kaikkineen Leader on oikein mainio väylä hommata rahoitusta yhdistyksille.

Teemu Aho sanoo, että pienen seuran olisi ollut lähes mahdoton toteuttaa tällaista projektia ilman Leader-tukea.

– On siis hyvä, että tällainen järjestelmä on olemassa. Karhuseutu on auttanut aina tarvittaessa ja tuntuu, että siellä ymmärretään paikallisen toiminnan tärkeys. Suuri kiitos siis Leader-porukalle ja eritoten Karhuseudulle.

Harjavallan DiscGolf ry - hankenro 200892

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 33 436,18 €
- Tuen määrä 23 401,98 € (70 %)
- Talkoiden määrä 7 530,00 €

Rami Ruohomäki, Timo Korkeaaja, Timo Heino, Esa Ahlqvist, Hannu Korkeaaja ja Sauli Laaksonen ovat lyöneet viimeiset naulat uuden hallirakennuksen seinään lokakuussa 2022.

Taattolan uusi näyttelyhalli täyttyy maatalouden historiasta

Hyvä talkoohenki ja toimiva yhteistyö ovat onnistuneen hankkeen perusta. Kullaan Kotiseutu- ja Museoyhdistys rakensi uuden hallin Taattolan museoalueelle Leader-tuella.

Kullaan kirkon läheisyydessä kohoaa Taattolan kotiseutumuseoalue, joka kertoo tarinoita eletystä elämästä. Suurin osa esineistöstä on saatu lahjoituksena ja erityisesti maatalouteen liittyviä vanhoja koneita, laitteita ja esineitä on Taattolassa paljon.

– Saimme Saara Vihannon perikunnalta lahjoituksena esineitä, jotka nyt on varastoitu pinoihin ja laatikoihin. Saimme häneltä lahjoituksena myös Taattolan vieressä olevan tontin. Lahjoitus mahdollisti museoalueen laajentamisen ja kehittämisen. Halusimme luoda tilan, johon esineistö saadaan paremmin esille, Kullaan Kotiseutu- ja museoyhdistyksen puheenjohtaja Esa Ahlqvist kertoo.

Vettä savusaunaan

Yhdistyksessä päätettiin lähteä suunnittelemaan uutta hallirakennusta Leader-tuella. Samaan hankkeeseen yhdistettiin vesijohdon rakentaminen.

– Meillä on upea savusauna, jossa tarvitaan vettä. Nyt pystymme paremmin ottamaan savusaunan hyötykäyttöön.

Hanke käynnistyi syksyllä 2021. Silloin uuden hallirakennuksen pohja tasattiin. Sitten tuli talvi ja rakentaminen päästiin aloittamaan vasta keväällä.

– Rakensimme koko kesän ja viimeiset naulat löimme lokakuussa. Pohjatyöt ja rungon rakentaminen tilattiin ostotyönä, mutta muuten rakensimme kaiken talkoilla.

Ahlqvist kertoo, että yhdistyksellä oli mukana rakentamassa ammattitaitoisia talkoolaisia.

– Hyvä talkooporukka ja yhteistyö ovat tällaisessa hankkeessa välttämättömiä. Ilman talkoohenkeä hanketta olisi ollut mahdoton toteuttaa, hän kiittelee.

Talkootyö on arvokasta

Talkootyön arvostaminen on Esa Ahlqvistin mielestä Leader-hankkeissa parasta. Kul-

laan Kotiseutu- ja Museoyhdistys sai investointihankkeeseen 50 prosentin tuen.

– Ilman Leader-tukea uuden hallin rakentaminen ei olisi ollut yhdistykselle mahdollista. Hallin arvo on 50 000 euroa. Mutta koska talkootyöllä voi kuitata osan rahoituksesta, lopulta tarvitsimme omaa rahaa vain 12 500 euroa.

Hankkeen toteuttaminen ei ollut hänen mielestään vaikeaa. Hankesuunnitelman huolellinen tekeminen on tärkeää.

– Pöydän ääressä tehtävää paperityötä on hankkeissa paljon, mutta sitä ei kannata pelästyä. Alusta alkaen kannattaa kirjanpito hoitaa hyvin, niin maksatuksen hakeminenkin sujuu helposti, hän vinkkaa.

Koska halli on nyt valmis, yhdistys siirtää osan esineistöstä sinne. Uusi tila toimii niin varastona kuin näyttelytilana.

– Tämän jälkeen voimme Taattolassa järjestää tutustumiskäyntejä esimerkiksi koululaisille ja muille ryhmille, Esa Ahlqvist toteaa.

Kullaan Kotiseutu- ja Museoyhdistys ry

- hankenro 177842

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 49 615,41 €
- Tuen määrä 24 807,70 € (50 %)
- Talkoiden määrä 12 500,00 €

Lasten liikennepuisto valmistuu keskeiselle paikalle Kokemäelle. Kuva: Paavo Valtanen

Lasten liikennepuisto valmistuu Kokemäelle

Kokemäellä lapset pääsevät opettelemaan liikennesääntöjä ja oppimaan turvallista liikkumista leijonien rakentamassa liikennepuistossa.

– Lasten liikennepuistossa lapset pääsevät oppimaan liikennesääntöjä ja turvallista liikkumista. Puisto on tarkoitettu yleiseen käyttöön noin 3–12-vuotiaille lapsille. Vierisen päiväkodin lapset ovatkin jo innoissaan seuranneet rakennustöiden etene mistä. Puiston avajaisia vietetään vuoden 2023 elokuussa, Leo Järvinen kertoo.

60 % Leader-tukea

Ensimmäiseksi hankkeelle alettiin laatia

hankesuunnitelmaa ja kustannusarviota. LC Kokemäki päätti hakea hankkeelle Leader-tukea ja sitä myönnettiin 60 prosenttia hankkeen kustannuksista.

– Minulla oli itsellä etukäteen jo kokemusta Leader-tuen hakemisesta, koska olin ollut mukana Kokemäen Seuratalon kunnostuksessa. Silloin hankemaa ilma vaati kyllä opettelua, Järvinen sanoo.

Hän on tyytyväinen Karhuseudulta saatuu neuvontaan ja tukeen.

– Vaikka hankkeen hallinnointi tuntuu

aluksi vaikealta, periksi ei kannata antaa. Kun vain rauhassa jaksaa tutustua, lähtee se vähitellen rullaamaan. Ja aina kannattaa ottaa yhteyttä Karhuseutuun, sillä sieltä saa apua.

Yhdistykselle myönnettyissä Leader-tuisa parasta on Leo Järvisen mielestä se, että omarahoitusosuudesta valtaosan pystyy kuittaamaan talkoilla.

– Toki talkoihin tarvitaan tekijöitä. Siinä on omat haasteensa, koska ihmiset ovat kiireisiä. Kiitos liikennepuistosta kuuluu kaikille henkilöille ja yhteisöille, jotka ovat mahdollistaneet töiden edistymisen tähän pisteeseen.

Lions Club Kokemäki ry - hankenro 195916

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 63 371,40 €
- Tuen määrä 38 022,84 € (60 %)
- Talkoiden määrä 19 020,00 €

Friba-Tikkojen talkoissa etualalla seuran puheenjohtaja Markku Koivisto. Taustalla talkoilevat Joonas Virtanen, Tomi Jakonen, Mika Koivula ja Jarkko Hakala.

Monipuolinen rata valmistuu Kokemäen Risteelle

Harrastajamäärän hurja kasvu ja harrastuspaikkojen ruuhkaisuus loivat tarpeen uuden frisbeegolf-radan rakentamiseen.

Kokemäellä toimiva Friba-Tikat ry heräsi keväällä 2022 siihen, että frisbeegolfin harrastajamäärät kasvavat hurjaa vauhtia. Vuonna 2016 perustetun seuran jäsenmäärä on jo noin 50 jäsentä, mutta erityisesti kasvu on näkynyt seuran hallinnoiman Kokemäen Pitkäjärven radan ruuhkaisuutena.

– Lisäksi halusimme maastoltaan ja haastavuudeltaan erilaisen radan Pitkäjärven rinnalle, Friba-Tikat ry:n puheenjohtaja Markku Koivisto sanoo.

Seura alkoi suunnitella uutta rataa ja päätti hakea sen rakentamiseen Leader-tukea. Koska Friba-Tikat oli aikaisemmin tehneet Leader-tuella Pitkäjärven ja Tulkkilan ratojen laajennukset, oli hakuprosessi en-

tuudesta tuttu.

– Aluksi hakujärjestelmä saattaa tuntua haastavalta käyttää, mutta kun ideasta saa kiinni, sujuu hakeminen yllättävän helposti. Vain muutamat kustannusten laskemiskaa-
vat ovat todella haastavia, varsinkin, kun lasketaan osuuksia kokonaissummasta. Hakuprosessista ei kuitenkaan tarvitse selviytyä yksin, vaan Karhuseudun asiantuntijat ovat ammattilaisia, jotka neuvovat joka asiassa eteenpäin.

Leader-tuki on merkittävä pienelle seuralle

Leader-tuen merkitys on ollut seuralle todella suuri.

– Pienen seuran olisi todella vaikea saada tällainen projekti tehtyä ilman Leader-rahoitusta.

Markku Koivisto suosittelee Leader-rahoitusta muillekin yhdistyksille. Olennaisimpina asioina hän mainitsee sen, että hankkeen kulut kannattaa pitää kurissa ja kaikki kuitit tallella. Lisäksi hankkeessa tulee tehdä juuri niitä asioita, mitä hankesuunnitelmassa on ilmoitettu.

–Yhdistyksen kannalta parasta Leader-rahoituksessa on se, että oman rahan osuutta pystyy kokonaisuudesta vähentämään talkootöillä.

Friba-Tikat ry - hankenro 195809

- Yleishyödyllinen investointituki
- Kokonaiskustannukset 27 816,38 €
- Tuen määrä 19 471,47 € (70 %)
- Talkoiden määrä 5 275,00 €

Kuva: Marika Vuorsola ja Harri Höglund pyörittävät Nakkilan Versta. Kesäaikaan pyörivä Moottorikahvila on erityisen suosittu ajoneuvoharrastajien keskuudessa.

Nakkilan Verstaasta on kasvanut upea juhla- ja tapahtumakeskus

Versta ei tarjoa vain juhlatilaa, majoitusta tai ravintolapalvelua, vaan mahdollisimman laajan kattauksen elämyksiä.

– Versta on kasvanut nopeaan tahtiin, mutta kasvun luominen on seurannut tiettyä polkua. Ajatuksena on ollut luoda juhla- ja tapahtumakeskus, joka tarjoaa elämyksiä mahdollisimman monipuolisesti. Olemme ajatelleet, että mitä enemmän pystymme tarjoamaan, sitä vahvempia olemme, yrittäjä Harri Höglund kertoo.

Versta tarjoaakin ainutlaatuiset puitteet juhlille ja tapahtumille.

– Haluamme, että on elämys järjestää juhlatai vaikka yritystapahtuma meillä. Haluamme luoda vau-efektin niistä jokaiseen ja se näkyy myös palvelussa ja esimerkiksi ruuassa, Marika Vuorsola, Harrin puoliso ja yhtiön toinen yrittäjä kertoo.

Leader-rahoituksella konkreettisia parannuksia

Verstaasta on kehitetty useiden Leader-hankkeiden avulla. Viimeisimmän hankkeen myötä Verstaan viereen avautui

motelli ja Verstaan omistukseen hankittiin toinen isompi tila, 340 m² kokoinen kone-halli. Aikaisemmin hankkeilla on rakennettu esimerkiksi Verstaan salia, ravintolakeittiötä ja iso pysäköintialue peltopohjan päälle.

– Olemme pystyneet tekemään Leader-tuella todella konkreettisia juttuja ja tulemme tekemään vielä lisää. Suunnitteilla on uusi hanke, jossa rakennettaisiin uuden hallin wc-tilat ja lämmityskeittiö. Lisäksi rakennamme alueelle frisbeegolf-radan, ulkoilu-reitit ja ajatuksena on myös leirintäalueen perustaminen, Höglund suunnittelee.

Leader-tuen mahdollisuutta hän suosittelee muillekin yrittäjille. Hakeminen ei ole vaikeaa.

– Hakuprosessi on hyvin looginen ja selkeä. Jos osaa laatia rahoitus suunnitelman ja budjetin sekä yrityksen talouden seurannan perusasiat ovat hallussa, selviää myös hakuprosessista. Lisäksi meillä kaikki hankkeet ovat onnistuneet todella hyvin ja liikevaihto on kasvanut. Olemme tuen avulla

saaneet aikaan huikean paljon.

Haasteiden yli

Vaikka Verstaasta kehitetään nopeasti ja liikevaihto on kasvussa, yrityksen alkutaival ei ole ollut helppo. Korona-ajan vaikutukset ovat näkyneet tähän päivään saakka.

– Koronan vuoksi jouduimme luopumaan henkilöstöstä, mikä tarkoitti sitä, että olimme itse yötä päivää töissä. Tein itse vielä yrityksen kirjanpidonkin, mutta ajanpuutteen vuoksi talouden seuranta jäi ja putosin kärryiltä. Viime vuonna otin tähän apua ja kävimme kirjanpitäjän kanssa kaikki asiat läpi. Nyt olemme ajan tasalla.

Kirjanpidon ulkoistaminen on ollut hyvä asia siitäkin syystä, että Harrin ja Marikan sydämet sykkivät palvelujen luomiselle ja kehittämiselle.

– Positiivisen palautteen kuuleminen palkitsee. On upeaa, jos olemme onnistuneet luomaan Verstaasta kotimaan matkailuun ja liikkumiseen uuden käsitteen ja käyntikohteen.

Nakkila Storage Oy - hankenro 149017

- Yrityksen investointituki
- Kokonaiskustannukset 180 000,00 €
- Tuen määrä 36 000,00 € (20 %)

Vanhemmuusmatkan luojat Elsa Penttilä ja Riikka Jalonen.

Vanhemmuusmatka loi perhe- ja synnytysvalmennuksen verkkoon

Uuden yrityksen perustamistuki auttoi luomaan Suomen ensimmäisen verkkokurssimuotoisen synnytysvalmennuksen.

– Uuden yrityksen perustamistuki mahdollisti laadukkaan verkkosivu- ja verkkokurssialustan, markkinointisuunnitelman, kieliversioiden ja juridisen ohjauksen teettämisen ostopalveluna. Näin Vanhemmuusmatka Oy pystyi varmistamaan, että palvelut ovat liiketoiminnan kasvun kannalta laadukkaasti ja ammattitaitoisesti luotu, toimitusjohtaja Riikka Jalonen kertoo.

Hankkeella mittavat yhteiskunnalliset vaikutukset

Riikka Jalonen toteaa, että hankkeen toteuttaminen osoittautui oletettua helpommaksi.

– Meidän ei tarvinnut tehdä hakuprosessia yksin, vaan Karhuseutu ja ELY tarjosivat hyvää hankeneuvontaa ja tukea prosessin eri vaiheissa. Hankehakemuksen kirjoittaminen ja tarjouspyyntöjen kerääminen

vaativat parin päivän työpanoksen.

Jalosen mielestä hanketuen saaminen oli Vanhemmuusmatka Oy:n liiketoiminnan käynnistämisen kannalta erittäin merkittävä.

– Verrattain maltillisen hankerahoituksen avulla luotiin vahva pohja liiketoiminnalle, jonka avulla voidaan valmentaa jokainen suomalainen lasta odottava perhe luottamaan omiin vanhemmuustaitoihinsa. Hankkeen yhteiskunnalliset vaikutukset voivat siis olla erittäin mittavat. Tulevaisuus näyttää, kuinka mimmien käy!

Vanhemmuusmatka Oy - hankenro 190326

- Yrityksen perustamistuki
- Kokonaiskustannukset 32 087,00 €
- Tuen määrä 32 087,00 €

Omenamehun puristaminen kotitalousasiakkaille on suosittu palvelu syksyisin. Uusi mehupuristin lisäsi huomattavasti tuotantokapasiteettia. Kuva: Juho Anttila.

Uusi mehupuristin nostaa omenamehutuotantoa Anttilan tilalla

Anttilan tilan omenamehun hanapakkausten suosio on kasvanut nopeasti viimeisten vuosien aikana. Investointihankkeella hankittiin uusi mehupuristin.

Vuonna 2012 Juho Anttila teki vanhempiensa kanssa sukupolvenvaihdon maatilalla. Anttilan tilan juuret ulottuvat kauas historiaan ja esimerkiksi tilan päärakennus on peräisin 1700-luvun lopulta.

– Tilan nykytuotanto toiminta on 1990-luvun peruja. Meillä on maatilalla kolme toimialaa: herneiden ja marjojen viljely, elintarviketuotantoa ja hostel-majoitusta, Juho Anttila kertoo.

Syksyisin Anttilan tilalla puristetaan omenamehua. Omenamehun tekeminen kotitalousasiakkaille on viimeisen kymmenen vuoden aikana nostanut suosiotaan. Juho Anttila kertoo, että suosio on osin hyväksi havaittujen pakkausten ansiota. Erityisesti

asiakkaat tykkäävät hanapakkauksista.

– Syksyisin sesonkiaikaan teimme vanhalla puristimella töitä kolmessa vuorossa, joten kaikki kapasiteetti mitä tarjolla oli, oli jo käytössä sen kanssa. Päätimme nostaa omenamehutuotannon kapasiteettia Leader-hankkeella ja hankkia uusi mehupuristin, joka toimii erilaisella tekniikalla vanhaan puristimeen verrattuna.

Leader-tuki nopeutti investointia

Juho Anttila kertoo, että investoinnille myönnetty Leader-tuki nopeutti investoinnin aikataulua jokuisella vuodella. Hänen mielestään yhteistyö Karhuseudun kanssa

oli mukavaa ja jouhevaa.

– Rahoituksen hakeminen sujui hyvin, vaikka ELY-keskukselle täytettävät lomakkeet olivat aika kaavamaisia, eivätkä ne kaikilta osin tuntuneet sopivilta tällaiseen pieneen investointiin.

Hankkeen toteuttamisessa tärkeää on Juhon mielestä tehdä ensin itselle selväksi, mitä halutaan tehdä ja mitä tarvitaan. Tämän jälkeen sen oman idean ja asian esittäminen muille mahdollisille osapuolille on paljon helpompaa.

– Muut osapuolet hankkeissa osaavat sitten kertoa vastaavat tärkeät asiat sieltä pöydän toiselta puolelta. Leaderien kanssa asioidessa on hyvä muistaa, että nämä asiat ovat ihmisen kokoisia. Puhelin kouraan ja soitto vain eteenpäin. Siitä se lähtee!

Juho Tomminpoika Anttila

– hankenro 203044

- Yrityksen investointituki
- Kokonaiskustannukset 22 000,00 €
- Tuen määrä 7 700,00 € (35 %)

Terhi Saari-Hannibal Satakunnan
Sydänpiiristä opettaa elvytystaitoja
Kellahden kylätalolla.

Sydänneuvola ennaltaehkäisee sydän- ja verisuonitauteja ja on sairastuneiden tukena

Maaseudun asukkaiden toive siitä, että Satakunnan Sydänpiirillä olisi säännöllisesti aktiivista toimintaa myös Porin ulkopuolella, johti Kiertävä Sydänneuvola -hankkeeseen.

Sydän- ja verisuonitaudit ovat johtava kuolinsyy Suomessa, mutta sairauksia voidaan ennaltaehkäistä terveillä elintavoilla. Tästä ajatuksesta alkoi kehittyä Satakunnan Sydänpiirin Leader-hanke Kiertävä Sydänneuvola.

– Lisäksi asiakaskyselyssä meiltä toivottiin monta kertaa, että Sydänpiirin neuvontapisteitä ja luentoja olisi myös Porin ulkopuolella, taustoittaa sairaanhoitaja ja hanketyöntekijä Terhi Saari-Hannibal.

Hankkeen tavoitteena on ollut tarjota apua ja tukea Karhuseudun alueen kunnissa matalalla kynnyksellä. Hankkeessa on jaettu tietoa sairaudesta ja tukea omahoitoon.

– Koska tutkimukset ovat osoittaneet, että tieto ja riittävä tuki lisäävät voimavaroja, tavoitteena on ollut lisätä myös tietoa ja tarjontaa vertaistukihenkilöistä.

Uusia käytänteitä ja toimintamalleja

Hanketta lähdettiin toteuttamaan avaamalla kiertäviä sydänneuvolapisteitä. Korona alkoi samaan aikaan kuin hanke, joten neuvolapisteet toimivat ajanvarauksella.

– Lisäksi jouduimme luomaan uusia toimintamalleja. Tavoitimme hankkeessa ihmisiä eri tavoin kuin suunnittelimme, mutta toisaalta uudet mallit onnistuivat hyvin. Toimitimme esimerkiksi SPR:n terveystieteen kanssa Miten sinä jaksat -luentosarjan ja saimme siitä hyvää palautetta.

Terhi Saari-Hannibal kertoo, että terveellisten elintapojen omaksuminen tapahtuu jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Siksi hankkeessa jaettiin tietoa myös nuorille.

Lähipalvelut ovat maaseudulla tärkeitä

Karhuseudun alueella toiminut Kiertävä Sydänneuvola -hanke päättyi vuoden 2022 lopussa. Leader-rahoituksella oli hankkeelle suuri merkitys, sillä sen myötä toiminta on päässyt kasvamaan.

– Saimme hankkeesta niin hyviä kokemuksia, että aloimme pohtia hankkeelle jatkoa. Esimerkiksi paikallisten sydänyhdistysten, kyläyhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden välinen yhteistyö lisääntyi. Hanke jatkuikin vuoden 2023 alusta Stea-rahoituksena. Nyt toimimme koko Satakunnan alueella, Saari-Hannibal sanoo.

Olennaista on tuoda palvelua maaseutuasukkaiden pariin.

– Hankkeessa on korostunut ihmisten ilo ja innostus siihen, että tuomme toimintaa ja palvelua lähelle, eikä heidän aina tarvitse lähteä kaupunkiin.

Satakunnan Sydänpiiri ry - hankenro 140627

- Yleishyödyllinen kehittämishanke
- Kokonaiskustannukset 122 520,00 €
- Tuen määrä 85 764,00 € (70 %)
- Talkoiden määrä 22 500,00 €

UV-reaktori manipuloi haitallisten mikrobin DNA:ta ja tekee ne lisääntymiskyvyttömiksi. Jussi Koskinen kertoo, että laitteessa oleva kvartsiputki pitää puhdistaa parin kuukauden välein. Kvartsiputken sisältä löytyy UV-lamppu.

Huoltovarmuus: Vesiosuuskunta toimittaa hyvänlaatuista talousvettä Järvikylän asukkaille

Investointi UV-desinfiointilaitteeseen auttaa turvaamaan hyvälaatuisen ja edullisen talousveden 200 asukkaalle Nakkilan Järvikylässä.

Järvikylän vesiosuuskunta on toimittanut puhdasta talousvettä kylän asukkaille jo 1980-luvulta alkaen. Pari vuotta sitten kylä joutui kuitenkin turvautumaan Nakkilan kunnan toimittamaan talousveteen, koska oman pumppaamon raakavedestä löytyi bakteereja.

– Kun tavallinen kaivon tiivistys ja desinfiointi ei auttanut, aloimme pohtia vaihtoehtoja. Päätimme hankkia UV-desinfiointilaitteen ja kysyä siihen Leader-tukea, Jussi Koskinen vesiosuuskunnasta kertoo.

Järvikylän vesiosuuskunnan toiminta on merkittävää, koska pumppaamolta lähtee hyvänlaatuinen talousvesi noin 200 kylän asuk-

kaalle. Lisäksi Järvikylän pumppaamo toimii Hormiston vesiosuuskunnan varajärjestelmänä. Tässä tapauksessa käyttäjiä tulee 450 lisää.

– Hanke oli todella hyvä, koska pystyimme samalla uusimaan pumppaamon tekniikkaa. Nyt meillä on internetyhteys, jonka kautta pääsemme etänä seuraamaan pumppaamon toimintaa. Hankimme myös laitteiston, joka mittaa veden pH-arvoja ja laitteen hätäklorauksen varalle. Lisäksi rakensimme kaivon ympärille lukittavan aidan, joka ehkäisee ilkivaltaa ja estää eläinten pääsyn kaivon lähelle, Koskinen luettelee.

Vettä vuosiksi eteenpäin

Järvikylän vesiosuuskunnalla ei ole risuja annettavana Leader-rahoituksesta. Ajoittain hanke venyi, koska vesiosuuskunnassa työssäkäyvät ihmiset tekivät hanketta vapaa-ajalla ja koronapandemia osaltaan hankaloitti asioiden hoitamista. Investointi on suunniteltu niin, että pumppaamo pysyy toimimaan vuosikausia.

– Oma vesi lisää huoltovarmuutta ja näinä päivinä sillä on suuri merkitys. Pumppaamon remontin jälkeen olemme vain kerran joutuneet hetkellisesti turvautumaan kunnan veteen. Koska kunnan runkovesijohto tulee kaukaa, on vesi pitkän ajan putkessa. Tästä läheltä toimitettuna vesi on laadukasta sekä myös edullista, Jussi Koskinen sanoo.

Järvikylän vesiosuuskunta - hankenro 144609

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 11 630,00 €
- Tuen määrä 5 815,00 € (50 %)
- Talkoiden määrä 0 €

Kai Heikkilä on tyytyväinen aurinkopaneelien tuomaan energian säästöön Noormarkun VPK:n Leirikosken majalla.

Noormarkun VPK on kehittäjämielien kehto – Leirikosken aurinkovoimala pudottaa sähkölaskua

Kun kevätaurinko paistaa kirkkaalta taivaalta, on Noormarkun Matalakoskella VPK:n omistaman Leirikosken pihalla helppo hymyillä. Nimittäin koulutus- ja kokoontumistilan katolle asennetut 24 aurinkopaneelia on saatu toimintavalmiuteen, ja oma sähköntuotanto on alkamassa.

- Ensimmäisen kerran Leirikoskella mietittiin aurinkosähköä jo vuonna 2017. Silloin järjestelmien hinnat olivat vielä niin korkeita, ettei lähdetty investointiin. Tämä projekti käynnistyi loppuvuodesta 2020, olimme jo päättäneet, että uusiutuvaa energiaa kohti on mentävä. Oli helppoa saada muut mukaan, kertoo Leirikosken isännöitsijä ja aurinkovoimalaidean puuhamies Kai Heikkilä.

Leirikoskella on varaava takka sekä ilma-lämpöpumppu, joiden avulla hoidetaan lämmitys ympäri vuoden. Takkaa lämmitetään talkoilla muutaman kerran viikossa.

- Aurinkovoimala tulee pudottamaan sähkölaskua radikaalisti. Seuraavien hankintojen kohdalla mietitään sitä, miten voidaan parhaiten omaa energiaa käyttää. Esimerkiksi uusi sähköllä toimiva poreallas lämpiää jatkossa aurinkoenergialla, Heikkilä sanoo.

Energiatehokkuus ja ekologisuus ohjasivat hankintaa

Nyt asennetun järjestelmän teho on noin 10 kilowattia. Aurinkovoimalaan saatiin Leader-tukea Karhuseudulta. Hankinta toteutettiin avaimet käteen -periaatteella.

Kai Heikkilä sanoo, että energiatehokkuus ja ekologisuus ovat ohanneet projektissa. Vaikka voimala on hädin tuskin saatu tuottamaan, katse on jo laajennuksessa.

- Varastorakennuksen katolle tulee lisää paneeleja lähitulevaisuudessa. Se edellyttää katon kunnostamista, joka tehdään talkoovoimin kesän aikana, Heikkilä kertoo.

Aurinkosähköjärjestelmä tuottaa ajoittain sähköä enemmän kuin sille on Leirikoskella käyttöä. Myös tähän haetaan ratkaisua investoinnin kakkosvaiheessa.

- On mahdollista hankkia virtuaaliakku, jolla tuotettu ylijäämä sähkö voidaan va-

rastoida omaa myöhempää käyttöä varten. Toinen vaihtoehto on erillisellä sopimuksella myydä ylijäämä sähkö sähkösyötyölle. Täytyy vielä tarkastella, kumpi on yhdistykselle kannattavampi vaihtoehto.

Noormarkun VPK:ssa tyhmiä ideoita ei ole

Noormarkun Vapaaehtoinen Palokunta on aktiivinen yhdistys, johon kuuluu noin sata jäsentä. Sopimuspalokuntana yhdistyksen pääasiallinen tarkoitus on onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta sekä sen kehittäminen. Heikkilä kertoo, että hälytysosaston lisäksi aktiivisesti toimivat nuoris-, varhaisnuoris-, nais- ja veteraaniosasto. Myös Leirikosken toiminta on oma "osastonsa".

Energiaomavaraisuuteen ja uusiutuvaan energiaan panostaminen ei ole ainoa asia, joka kielii yhdistyksen kehittäjähenkisydestä. Noormarkun VPK:lla on nimittäin myös oma appi tiettävästi ainoana vapaa-palokuntana Suomessa.

- Appi on erään jäsenemme luoma. Siellä on kootusti kaikki hälytysosaston kaipaama tieto vaaratilanteista palkanlaskentaan. Appi säästää paljon aikaa esimerkiksi ryhmäjohtajilta, kun hälytystehtävältä palatessa pystyy tekemään kirjaukset ja raportit jo paluumatkalla autossa, eikä tarvitse odottaa asemalle ja koneelle pääsyä, Heikkilä kertoo.

Yhdistys on kaavaillut myös kaluston laajentamista sähköautolla.

Noormarkun VPK:lla on omistautunutta väkeä valmiina toimimaan yhteisen hyvän eteen. Mikä on salaisuus, mikä saa innostuneet ihmiset mukaan? Heikkilän viesti muille yhdistyksille on, että tyhmiä ideoita ei ole olemassa.

- Talkootyön merkitys on valtava. Ihmisten aika on kortilla, mutta vielä löytyy talkoohenkeä. Kannattaa muistaa, että tyhmiä ideoita ei ole. Kaikesta voi ottaa jotakin mukaan!

Noormarkun Vapaaehtoinen Palokunta ry - hankenro 185280

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 14 805,80 €
- Tuen määrä 10 364,06 € (70 %)
- Talkoiden määrä 0 €

Kristiina Ojala ja Aapo Korkeaaja esittelevät tyytyväisenä Korkeaajan kylätalolle asennettua maalämpöjärjestelmää.

Kylätalon ylläpitokustannukset kuriin maalämpöhankkeella

Entisen kyläkoulun tiloihin perustetun kylätalon ylläpitokustannukset kasvoivat energian hintojen nousun myötä. Leader-hankkeella vaihdettiin talon lämmitysjärjestelmä.

Opettaja Rauno Koivunen päätti perustaa Kokemäen Korkeaajalle kyläyhdistyksen 1980-luvun alkupuolella. Varsinaisesti 65 jäsenen kyläyhdistys rekisteröitiin vuonna 1997. Kun Korkeaajan kyläkoulu lakkautettiin, tehtiin koulurakennuksesta kylätalo.

Energiatohokkuudesta on kylällä puhuttu jo pitkään, mutta varsinainen tarve Leader-hankkeelle konkretisoitui vasta energiakriisin myötä.

– Energian hintojen nousun myötä kyläyhdistyksessä heräsi tarve vaihtaa kylä-

talon lämmitysjärjestelmä maalämpöön. Korkeaajan kylätalon ylläpitokustannukset olivat karkaamassa käsistä, Aapo Korkeaaja kertoo.

Hankkeelle päätettiin hakea tukea Leader Karhuseudulta. Korkeaajan mielestä yhteistyö ja asiointi Leader-ryhmän kanssa oli sujuvaa ja kyläyhdistys sai tukea ja neuvoja monipuolisesti.

– Vaikka Leader-rahoituksen hakemisessa on tietyt byrokraattiset haasteensa, on rahoituksessa vastaavasti valtavasti etuja.

Esimerkiksi Korkeaajan kyläyhdistyksen toiminta tässä mittakaavassa ja tällaiset investoinnit eivät olisi mahdollisia ilman julkista tukea.

Olennaista Leader-hankkeen toteuttamisessa ja rahoituksen hakemisessa on hänen mielestään Leader-ryhmän tarjoama tuki hankkeen läpiviemisessä, realistinen rahoitussuunnitelma ja vapaaehtoisten ammattitaito ja sitoutuminen.

– Ilman yksilöiden panostusta ja vaadittavaa tietotaitoja tai toisaalta talkoolaisten intoa ei monimutkaisia ja työllistäviä hankkeita olisi mahdollista viedä läpi.

Korkeaajan Vapaa-aikakerho ry - hankenro 184957

- Yleishyödyllinen investointihanke
- Kokonaiskustannukset 25 960,00 €
- Tuen määrä 18 172,00 € (70 %)
- Talkoiden määrä 1 500,00 €

Hakijan opas

Maaseutualueiden yritykset, yhteisöt ja kehittäjät voivat hakea Euroopan unionin maaseuturahoitusta hankkeisiin, joilla alueesta tehdään parempi paikka asua, elää ja yrittää. Leader Karhuseudun kautta voi hakea tukea paikallisten yhteisöjen ja enintään viisi henkilöä työllistävien mikroyritysten kehittämiseen. Pieni yritys voi hakea tukea yrityksen investointeihin, kehittämiseen sekä yritystoiminnan kokeiluun tai käynnistämiseen. Investointituella voi esimerkiksi rakentaa yritykselle toimitilan tai hankkia tuotantokoneen. Hanketukia voivat hakea julkis- ja yksityisoikeudelliset yhteisöt, kuten yhdistykset, järjestöt, oppilaitokset ja kunnat. Rahoitusta voi saada esimerkiksi alueen elinkeinoelämän kehittämiseen, yleishyödyllisiin investointeihin tai kylän palveluiden, harrastusmahdollisuuksien, kulttuuri- ja luontokohteiden kehittämiseen. Seuraavilta sivuilta löydät hyödyllistä tietoa hanketukimuodoista, valintakriteereistä ja hakemisesta.

Hanketuet

Yleishyödyllinen kehittäminen, pääsääntöisesti 70 - 85 % tuki

- paikallisten palveluiden kehittäminen
- kylien kehittämis- ja ilmastotoimet
- kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kehittäminen
- maisema- ja kulttuuriperinnön säilyttäminen
- ympäristön ja vesien suojeleminen
- luonnonvarojen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- selvityksien ja suunnitelmien laatiminen
- koulutus
- tiedonvälittäminen

Kustannuksia voi kohdentaa esimerkiksi: palkat, palkkiot, vuokrat, ostopalvelut, muut välittömät kulut, laskennalliset yleiskustannukset, talkoot.

Yleishyödyllinen investointihanke, pääsääntöisesti 50 - 70 % tuki

- harrastusvälineiden, koneiden, laitteiden ja kaluston hankintaan
- rakentamiseen ja kunnostamiseen
- rakennuksen hankintaan
- energiatehokkuutta parantaviin ja energiaa säästäviin investointeihin
- luonnon monimuotoisuuden edistämiseen
- turvallisuutta ja varautumista edistäviin investointeihin

- pieniin vesihuoltoon, digitalisaatioon, energia- ja resurssitehokkuuteen sekä turvallisuutta parantaviin investointeihin.

Kustannuksia voi kohdentaa esimerkiksi: harrastusvälineet, koneet, laitteet ja kalusto, rakentaminen (myös ostopalvelut), rakennuksen hankinta, aineettomat investoinnit, talkoot

Pienhankkeet - alle 8 000 € kustannukset

- Uusi rahoitusinstrumentti, joka korvaa aiemmat teemahankkeet
- Haetaan myös Hyrrässä. Tuen maksaminen kertakorvauksena hankkeen päätyttyä
- Pienet kehittämishankkeet 70 - 85 % tuki (ks. kehittämishankkeet)
- Pienet investointihankkeet 50 - 70 % tuki (ks. investointihankkeet)

Koulutus ja tiedonvälitys 50 - 85 % tuki

- Koulutushankkeiden kohderyhmänä ovat maaseudun yrittäjät ja yhteisöt sekä viljelijät.
- Ryhmäkoulutusta, täsmäkoulutusta tai laajempia koulutuskokonaisuuksia.
- Voidaan hankkia mm. osaamista, ammatillista koulutusta, valmennusta, ja toteuttaa työpajoja.
- Tiedonvälityshankkeet tavoittelevat laajaa yleisöä, ja niiden avulla välitetään uusinta tietoa muita menetelmiä kuin koulutusta käyttäen.

- Voidaan laatia tai päivittää mm. esiselvityksiä, toteutettavuustutkimuksia ja luontoarvoiltaan tärkeiden alueiden suojele-, hoito- ja käyttösuunnitelmia.

Älykäs kylä -yhteistyöhanke 80 - 90 % tuki

- Älykäs kylä on maaseutualueen yhteisö, joka hyödyntää innovatiivisia ratkaisuja sekä paikallisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia oman toiminnan ja toimintaympäristön kehittämisessä.
- Älykkäät kylät yhteistyöhankkeella edistään uusia ratkaisuja, rohkeita kokeiluja ja verkostoitumista niin aluetasolla kuin valtakunnallisesti tai kansainvälisesti. Hankkeessa on vähintään kaksi toimijaa, kumppania, jotka yhdessä etsivät ratkaisuja johonkin haasteeseen. Hankkeessa rakennetaan yhteinen suunnitelma (strategia) ja sen käytännön toteutus.
- Älykkäät kylät yhteistyöhankkeen suunnitteluun on mahdollisuus saada kertakorvauksena 5000 euron valmisteluraha. Valmistelurahalla voidaan selvittää, onko hankkeella onnistumisen edellytyksiä.
- Älykkäät kylät -yhteistyöhanke voi olla useamman vuoden projekti, johon voi liittyä yleishyödyllisiä investointeja. Tuki investointeihin haetaan erikseen.

Yritystuet

A = Alkavalle yritykselle • **T** = Toimivalle yritykselle • **○** = Osa-aikaiselle yrittäjälle

Investointituki **A T ○**

- Tukiprosentti 20 % (- 30 %)
- Kustannusarvio 5 000 - 100 000 €
- Jos kustannukset ovat yli 30 000 €, tulee toiminnan olla päätoimista.
- Osa-aikaiset ja päätoimiset yrittäjät; pääsääntöisesti alle 5 htv yritykset

Kustannuksia voi kohdentaa esimerkiksi: rakentaminen, korjaaminen tai laajentaminen, kone- ja laitehankinnat, rakennuksen hankinta, aineettomat investoinnit.

Käynnistystuki

- Yrittämisen kokeiluun 2 500 € (ei Y-tunnusta) **A**
- Omistajanvaihdon suunnittelu 5 000 € **A T**
- Osa-aikaisen yrittämisen käynnistämiseen 5 000 € **A**
- Päätoimisen yrittämisen käynnistämiseen 7 500 € **A**
- Maatalouden kokeilutuki 2 500 €, 5 000 €, 7 500 €

Kustannuksia voi kohdentaa esimerkiksi: asiantuntijapalvelut yritystoiminnan käynnistämiseen, toteutettavuusselvitykset, kaluste- ja pienhankinnat, tietojärjestelmät, perustamiskustannukset.

Kehittämistuki

- Yritystoimintaa suunnittelevalle (ei Y-tunnusta) 1 000 € **A**
- Yritystoiminnan aloittaminen; suunnitelmien ja hakemusten valmistelu 2 000 € **A T ○**
- Vakiintuneen yritystoiminnan kehittäminen 3 000 € **T ○**

Kustannuksia voi kohdentaa esimerkiksi: asiantuntijapalveluiden hankkiminen, selvitysten tekeminen, tuotekehitys ja kilpailukyvyn kehittäminen.

Valintakriteerit

Harrastukset ja vapaa-aika

- Edistää hyvinvointia, terveyttä ja harrastusmahdollisuuksia.
- Yhteisöllisyys ja toiminnan saavutettavuus
- Kohdistuu lapsiin ja nuoriin tai on uusi "tuote"
- Kasvattaa matkailijoiden/käyttäjien määrää ja lisää alueen tunnettuutta
- Luo sivistystä tai virikkeitä alueelle
- Toimii vetovoimatekijänä tai synnyttää pitovoimaa

Työllisyys, elinvoima ja innovaatiot

- Uusi tuote tai innovaatio sekä älykkäät ratkaisut
- Toiminnan kehittäminen, laajeneminen ja jatkuvuus
- Työllistää
- Kasvattaa matkailijoiden/käyttäjien määrää ja lisää alueen tunnettuutta
- Luo sivistystä tai virikkeitä alueelle
- Toimii vetovoimatekijänä tai synnyttää pitovoimaa

Paikallisyhteisöjen palvelut ja maaseutu- asumisen turvaaminen

- Parantaa asumismahdollisuuksia, resilienssiä tai palvelujen saavutettavuutta alueella
- Lisää kylien elinvoimaisuutta, asuinviihtyisyyttä ja asukkaiden osaamista
- Yhteistyön, näkyvyyden ja vuorovaikutuksen lisääntyminen sekä älykkäät ratkaisut

Ympäristö ja energia

- Uudet kestävät energiaratkaisut tai kiertotaloutta edistävät toimenpiteet
- Ympäristön suojeluun tai kunnostamiseen tähtäävät toimenpiteet ja osaamisen lisääntyminen
- Kestävän kehityksen kokonaisvaltainen huomioiminen hankkeessa

Viisi askelta ideasta hankkeeksi

1 Idea tai tarve

Ota yhteys Karhuseutuun. Suunnittelemme yhdessä ideastanne Leader-hankkeen. Neuvomme rahoituksen hakemisessa ja hanketukimuodon valinnassa.

2 Esivalmistelut

Varmista, että edustamallasi yhdistyksellä tai yrityksellä on Y-tunnus, ja tiedot PRH:n rekisterissä ovat ajantasaiset. Tuen hakemista varten tarvitaan hakijalle Suomi.fi-tunniste ja valtuudet Y-tunnuksella asioimiseen. Hanketta haetaan sähköisessä Hyrrä-järjestelmässä saaduilla tunnuksilla.

3 Hankkeen valmistelu

Suunnittele hanke yhdessä Karhuseudun henkilöstön kanssa. Henkilöstö auttaa kaikissa hankkeen vaiheissa ja valmistelun toimenpiteissä. Saat henkilöstöltä myös hakuprosessiin liittyvät materiaalit.

Tee virallinen päätös hakea Leader-tukea (yhdistyksillä; hallituksen kokous).

Tee hankkeelle kustannusarvio, luo talkootyösuunnitelma, selvitä lupa-asiat vireille ja kuntoon sekä kerää muut tarvittavat liitteet.

4 Hanke Hyrrään ja tukipäätökset

Hanke jätetään Hyrrään ja allekirjoitetaan hakijan sääntöjen mukaan. Vasta allekirjoituksen jälkeen hanke tulee vireille. Hankkeen toimenpiteitä ei saa lähteä toteuttamaan ennen vireilletuloilmoitusta.

Karhuseudun hallitus hyväksyy ja puoltaa hankkeita pääsääntöisesti kerran kuukaudessa.

ELY tekee hankkeelle laillisuustarkastuksen ja antaa hankkeelle virallisen tukipäätöksen. Päätöksestä tulee tieto hakijan sähköpostiin.

Lue virallinen tukipäätös huolella läpi ja huomioi mahdolliset erityisehdot sekä hyväksytyt kustannukset ja hankesuunnitelma.

5 Toteuttaminen ja maksatus

Toteuta hanke tukipäätöksen ja hyväksytyn hankesuunnitelman mukaisesti.

Hankkeen edetessä voit hakea maksatuksia tarpeen mukaan Hyrrä-palvelun kautta.

Karhuseutu auttaa maksatushakemuksen teossa ja hankkeen toteuttamiseen liittyvissä kysymyksissä tarvittaessa.

Kaikista hankkeen toteuttamiseen kohdistuvista muutoksista tulee olla etukäteen yhteydessä Karhuseudun henkilöstöön.

Yhteystiedot

Aapo Kivenmaa

Toiminnanjohtaja

050 592 6022

aapo.kivenmaa@karhuseutu.fi

Hallinto • Hankeneuvonta

Lauri Penkkimäki

Kehittämisasiantuntija

044 092 6926

lauri.penkkimaki@karhuseutu.fi

Hankeneuvonta

Niina Harju

Hankeasiantuntija

044 533 0202

niina.harju@karhuseutu.fi

Maksatus- ja hankeneuvonta

Katri Mäenpää

Hankekoordinaattori

044 973 3416

katri.maenpaa@karhuseutu.fi

Yhdistyssparraamo-hanke

LEADER

Karhuseutu

Leader Karhuseudun toimisto

Friitalantie 13 B (3. krs)

28400 Ulvila

Euroopan unionin
osarahoittama